

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

№ 47 (2271) Год XLIV

Беласток 21 лістапада 1999 г.

Цана 1,20 зл.

У Сенніках

Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Дарога ў Нетупу (вёска паміж Гарадком і Крынкамі) лясная, маляўнічая і калдбістая, што і абумоўлівае невялікі рух на ёй. І добра так, бо паветра тут чыстае, насычанае восеньскай сирасцю і своеасаблівым, харктэрным для гэтае пары года араматам. Спіняюся каля маладой хвайні, каб пабачыць, ці што ў ёй расце, а зараз за мною спыняеца легкавушка, якое шафёр хоча даведацца ад мяне, ці па гэтай дарозе праедзе ў Крынкі. А і я яго таксама ахвотна пра гэтае ж спытаў бы...

Хаця была сярэдзіна дня, складася ў мяне ўражанне, што Нетупа спіць, быццам глубокай ноччу. Не заўважаў я там нікага руху, тады і рашыў зайсці ў солтысаву хату, мо там хаця якая душа дыхае. Пажылая жанчына інфармуе мяне, што солтыс выехаў у далёкую дарогу і вернецца толькі пад вечар. Трэба тады падацца недзе далей.

Памаленьку качуся праз Сеннікі, разглядаюся. Чалавек рубае дровы, пабачыў мяне, выпрастаўся, разглядае, што гэта за госьць наведаўся ў ягоную вёску. Ну і я іду да яго, рады, што будзе з кім перакінуцца словам. Заводзім размову. Даведаўся пра асаблівасць сенніцкай забудовы: стадолы ставілі тут з паўднёвага боку вуліцы, а апошнія будынкі — з паўночнага.

— То ж вам нявыгадна жывёлу карміць, — заўважаю.

— Гэта так, але калі пажар, тады нешта ўратуеца.

Майго суразмоўцу кранула гэтае няшчасце яшчэ ў даваенны час. Яго бацька жыў праз сцяну з братам у адной хате. Не ладзіліся і аднойчы дзядзька прыхапті і вынес свае каштоўнейшыя рэчы, а супольную хату падпалаў. Нейкі час давялося бадзяцца па чужых хатах, а людзі ўсяляк прымалі пагарэльцаў. Бывала, што гаспадыня зойме цэлую кухню, каб нежаданыя ёй гості не маглі сабе нічога зварыць. Але былі і добрыя людзі.

Калі насталі саветы, тады была *свабода*: можна было ездзіць у лес і бясплатна загатаўляць драўніну. Тады бацька навазіў бярвення, нарэзалі дыллёў, паставілі хату. Перабраліся ў яе, хатя яшчэ і памосту не было.

А таго дзядзьку, што падпалаў супольную хату, пакараў лёс. Калі прыйшлі немцы, нехта заўважыў, што дапамагае ён партызанам і немцы яго і яшчэ двах расстралялі. І на працягу ўсяе вайны толькі гэтыя троі вяскоўцы страцілі жыццё. А хадзілі ж розныя ўзброенія, страшылі ружжом, але ўжо не расстрэльвалі.

У вайну немцы далі загад вызначаць начных вартаўнікоў, якія ўсю ноц вартавалі вёску ад пажараў, ну і ад партызан. І пасля вайны таксама трэба было дзяжурыць, каб не было агню.

[*працяг* 3]

Ганна Каржанеўская (фартэпіяна) і Таццяна Цыбульская (сапрана).

Ян Тарасевіч у Мінску

Ганна КАНДРАЦЮК

Мінула 38 гадоў ад смерці Яна Тарасевіча — кампазітара, піяніста і знамітага педагога з Шындызеля на Сакольшчыне. І вось, 29 кастрычніка г.г. у Мінску, у запоўненым да апошняга месца касцёле св. Роха (у ім адначасова і зала камернай музыкі) найлепшыя музычныя сілы Беларусі вярнулі да жыцця музыку Яна Тарасевіча. Праўда, раней таксама выконваліся некаторыя яго кампазіцыі. Аднак толькі цяпер поўнымі грудзьмі прагучэй талент сакольскага маэстра.

Канцэрт, паводле беларускіх СМИ, стаў трохфальным вяртаннем класіка ў рэчышча нацыянальнай культуры. Змястоўную і красамоўную інфармацыю пра Я. Тарасевіча прадставіў ва ўступе да IX Фестывалю „Адраджэнне беларускай капэллы” ягоны кіраўнік Віктар Скарабагатаў. Спявак адзначыў таксама ролю беластоцкай „Нівы” ў адкрыцці музыканта. Матэрыялы, якія друкаваліся ў нашай газете, у многім прычыніліся да пазнання жыцця і творчасці Яна Тарасевіча.

У час трохгадзінага канцэрта слухачы мелі нагоду пазнаёміцца з 29 творамі беларускага кампазітара. Ян Тарасевіч пакінуў па сабе 112 твораў, у іх ліку разнавідныя жанры — фартэпіянныя і фартэпіянна-інструментальныя канцэрты, вакальні і харавыя кампазіцыі. Пакуль не вядома, ці знайдзена ўся спадчына маэстра.

У праграме апінулася такія канцэртныя творы як „Серэнада”, „Раманс”, „Сумная песня”, „Без назывы”, „Куявяк для скрыпкі, віяланчэлі і фартэпіяна”. Выкананіцы названых твораў гэта Ірына Неўская (фартэпіяна), Канстанцін Зяленін (віяланчэль), Вячаслаў Зяленін (скрыпка).

Захапленне публікі выклікала сапрапістка Таццяна Цыбульская, лаўрэат міжнароднага конкурсу, якая з фартэпіянным акампанементам дыпламанта міжнароднага конкурсу Ганны Каржанеўской праспівала троі вакальнія творы — „Мазурочак”, „Калыханка”, „Краю мой родны”. Не менш цікавымі

паказаліся фартэпіянныя кампазіцыі, якія па-майстэрску сыграла Ірына Шуміліна, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь. У яе выкананні пачуліся „Прэлюдыя і таката”, „Сюіта № 1”, „Полька”. Невыносна тонкі і бурлівы клімат развіваўся ад гэтых твораў. Публіка нямела ад захаплення.

Другая частка канцэрта, якую ў асноўным склалі вакальні і харавыя кампазіцыі, пачалася з выступлення Віктора Скарабагатава. Спявак міжнароднай славы і заадно гарачы папулярзатар беларускай музычнай спадчыны, праспіваў два рамансы на словаў Максіма Багдановіча. Тут трэба адзначыць, што Ян Тарасевіч як першы напісаў музыку на словаў паэта-адраджэнца — „Даўно ўжо целам я хварэю” і „Плакала лета”. У доказ прызнання публіка дарыла асення кветкі, што таксама неяк унушала атмасферу канцэрта.

З презентацыяй харавых твораў выступіў мужчынскі ансамбль „Славянне” пад мастацкім кіраўніцтвам Алега Гембіцкага. „Славянне” праспівалі сем кампазіцій на словаў Францішка Багушэвіча і Якуба Коласа. Гэтая частка мерапрыемства намнога пашырыла ўяву пра стыль Тарасевіча. Сапраўды, трэба быць майстрам гармоніі, каб напісаць музыку на вершы Францішка Багушэвіча.

І ў канцы выступу знаміты Ігар Алоўнікаў. Маэстра сыграў чатыры фартэпіянныя кампазіцыі: „Скерца”, „Краю мой родны”. Не менш цікавымі

былі высякалі

Белавежскую пушчу

Невялікая высечка лесу вялася ў XIX стагоддзі, але калі ў 1888 годзе пушча стала царскай маёрасцю, адбываліся ў ёй ужо толькі паляванні. Нягледзячы на адстрэл звярыны членамі царскай сям'і і іх гасцямі, яе колькасць павялічылася і толькі ў час I сусветнай вайны адбылося вынішчэнне зуброў і іншай звярыны. На працягу трох гадоў нямецкія прадпрыемствы высеклі 5 млн. м³ драўніны.

[*ресурсы* 3]

Мы — за нацыянальную беларускую...

Сёння ў Мінску па-беларуску вучыцца ўсяго 4 працэнты першакласнікаў. У Магілёве, напрыклад, ужо два гады ў першых класах няма беларускай мовы. У Гомелі — таксама. Найлепш выглядае сітуацыя ў Мінскай (дзе родную мову вывучае 40% вучняў) і Гродзенскай (30%) абласцях. А вось у Брэсцкай вобласці беларускія школы робяць рускімі. У самім Брэсце ёсць дзве школы, ды і то з рускімі класамі.

[*мова* 4]

Вяртанне новага

Змаганне за ўладу ў дзяржаве прыдапамозе кампраметуючых канкурэнцыю дакументаў дэмаралізуе палітычныя эліты, але таксама спараджае небяспеку, што гаспадаркай стануць кіраваць „палітычна чистыя”, але не надта падрыхтаваныя да свае ролі палітыкі. Маніпуляцыя архіўнымі матэрыяламі вядзе таксама да спробы стварэння образу навейшай гісторыі паводле ідэалагічных крытэрыяў.

[*палітыка* 4]

Вучэнні ў Дубічах

Першыя групы гарцераў сталі прыбываць у Дубічы ў пятніцу перад абедам. Скаўты размясціліся ў класах і на калідоры на другім паверсе школы. Вячэрняя лінейка адбылася ў Гімнным асяродку культуры. На другі дзень, у суботу, праводзілася акцыя „Здаровы свет — здаровы чалавек”.

[*скаўтынг* 8]

Па слядах мінулага

Дакладную дату ўзнікнення царквы ў Высокім-Мазавецкім установіць немагчыма. Паводле дакумента ад 1553 г., праваслаўны свяшчэннік меў 3 валокі грунту ў Высокім і Брыках, пацверджаныя па просьбе „рора” царквы св. св. Кузьму і Дзям’яна. Прывілея святару сведчыць пра мнагалікасць прыхаджан і ў горадзе, і ў навакольных вёсках.

[*гісторыя* 9]

Беларусь — беларусы

Гродзенщына — край асаблівы

12-13 лістапада ў Гродне праходзіла міжнародная навуковая канферэнцыя „Культура Гродзенскага рэгіёна: праўлемы развіцця ва ўмовах політнічнага сумежжа”. Яна была арганізавана Кафедрай беларускай культуры Факультета гісторыі і культуры Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Удзел у канферэнцыі прыняло каля сотні навукоўцаў з розных гарадоў Беларусі, Польшчы і Латвіі. Адметна, што іх выступленні ў дыскусіі ў асноўным прыйшлі паслухаць студэнты-гісторыкі, што актыўна ўдзельнічаюць у палітычным жыцці Гродна, і якіх дэкан факультета Іван Крэн перыядычна выклікае для выхаваўчых размоў як „неблагонадёжных”.

Пасля паўтарыгадзіннага сумеснага пленарнага пасяджэння навукоўцы разышліся працаўцаў па секцыях. Усяго іх было чатыры: „Археалогія, этнографія, фальклорыстыка”, „Гісторыя культуры”, „Мастацтвазнаўства і нумізматыка”, „Мовазнаўства і літаратуразнаўства”. Ва ўсіх адбывалася пленэрная праца. Кожны даклад супрадаўжваўся цікавай дыскусіяй. Гісторыкі, філолагі, фальклорысты, мастацтвазнаўцы на прыкладзе сваіх навуковых прац прадставілі Гродзеншчыну як рэгіён, дзе на карэннях розных па сваім гісторычным паходжанні этнічных груп ствараўся падмурак сучаснай беларускай нацыі і яе культуры.

Асабліва бурна праходзілі дыскусіі ў секцыі „Гісторыя культуры”. Абмеркаванне даклада супрацоўніцы Гродзенскага ўніверсітэта Святланы Куль-Сяльвестравай „Феномен ліцьвінскай культуры як праблема гісторыі і культуралогіі” адбывалася цэлую гадзіну. Дакладчыца паставіла пытанне пра

Зміцер КІСЕЛЬ

Праваслаўны, але не той

Пра тое, што кіраўнікі Беларусі, якія па крылатым выказванні Аляксандра Лукашэнкі з'яўляюцца „праваслаўнымі атэистамі”, адкрыта падтрымліваюць кіруючую становішча Рускай праваслаўнай царквы сярод іншых канфесій краіны з палітычных матываў на старонках незалежнага друку гаворыца даўно. Дзе Лукашэнка знайдзе лепшага саюзіка ў спрэве далучэння Беларусі да Расіі? І калі з існаваннем католікаў ці мусульманаў уладам неяк прыходзіцца мірыцца, дык узімкненне беларускага праваслаўя ўспрымаецца як найвышэйшая крамола.

У дзень каstryчніцкай рэвалюцыі 7 лістапада падчас багаслужбы ў памяшканні суполкі Беларускай народнай праваслаўнай царквы мястэчка Пагранічны Бераставіцкага раёна ўварваліся міліцыянеры і патрабавалі спыніць малебен таму, што суполка афіцыйна не зарэгістравана. Протаіерэй Іаан Спасюк у знак пратэсту абвесьціў галадоўку.

Зміцер КІСЕЛЬ

Паўнамоцтвы на Беларусь

Упаўнаважаны па правах чалавека ў Расіі Алег Міронаваўся з Аляксандрам Лукашэнкам аб тым, што яго паўнамоцтвы будзе пашыраны і на Беларусь. Прэс-служба Алега Міронава адзначае, што з ініцыятывай аб гэтым выступіў сам Лукашэнка. Юрдычна гэта будзе замацавана на бліжэйшай сустэречы кіраўнікі дзвюх краін. Дзейнасць камуніста Міронава на гэтай пасадзе ў Ра-

сіі абсалютна не заўажная, таму і для беларускага бацькі будзе яна не толькі няшкодная, але і карысная ў працягненіі плане. Зрэшты, такая прыватная ўзаемная дамоўленасць презідэнта і ўпаўнаважанага з чалавечага пункту погляду, мабыць, і чуллівая, але з юрыдычнага — абсурдная.

Лента новостей — 10.11.1999
<http://www.polt.ru>

Цуд ці чарговы падман?

Нарэшце ў падрыхтоўчым працэсе да перамоваў паміж беларускай апазыціяй і ўладай акрэсліўся нейкі зрухі. 12 лістапада ў газетах з'явілася паведамленне для друку кансультатыўна-назіральнай групы АБСЕ ў Беларусі, у якім паведамляеца пра ўхваленне абодвумя бакамі пратакола ўзгаднення ўмоў доступу апазыціі да дзяржаўных СМИ. Але сцвярджаецца, што на беларускім тэлебачанні, радыё і ў дзяржаўных газетах запануе свобода слова пакуль рана. Магчыма гэта чарговая спроба ўладаў падмануць „наўмы” Захад і дамагчыся прызнання легітымнасці кіруючага ў Беларусі рэжimu.

На самай справе ў пратаколе заяўляеца, што нацыянальная дзяржаўная тэлерадыёкампанія Беларусі на час падрыхтоўкі да перамоваў прадстаўляе апазыціі эфірны час у асноўных палітычных тэлерадыёперадачах. Дзяржаўныя газеты ўводзяць рубрыкі для публікацый матэрыялаў апазыціі. Аднак, калі гэта і адбудзеца, інфармацыя апазыціянеру будзе выходзіць такімі маленькім „дозамі”, што наўрад ці зможа канкураваць з контрпралагандай уладаў. На тэлебачанні прадстаўнікамі палітычных партый абяцаюць даць магчымасць выступіць адзін раз у тыдзень у праграме „Палітычныя дыялогі”, два разы на тыдзень у праграме „Падзея” і паўтары хвіліны штодзённа ў „Панараме”. Пра прамы эфір нават гаворкі няма. Склад узельнікаў праграмы „Падзея” Кансультатыўная рада апазыційных палітычных партый павінна вызначыць не пазней чым за чатыры дні да эфіру. Тэма ўзгаднення з уладай. Паведамленне для „Панарамы” павінны прадстаўляцца да 17 гадзін. Пачатак праграмы ў 21 гадзіну. Што будзе сказана за паўтары хвіліны таксама ўзгаднення. Падобная сітуацыя на радыё. Толькі тут апазыція зможа штодзённа выступаць па пяць хвілін у дзвюх праграмах (запіс за дзень да эфіру) і раз у тыдзень узельніцаць

у „Разговоре по существу”. Два разы ў тыдзень плануеца друкаваць матэрыялы апазыціі (не больш 250 газетных радкоў у кожным) у дзяржаўных газетах. Такі самы парадак прадугледжваецца для рэгіональных дзяржаўных СМИ.

Улічваючы, што ў Кансультатыўную раду апазыційных палітычных партый уваходзяць розныя па сваіх палітычных поглядах арганізацыі, ім будзе нялёгка вызначыць сваю думку пра падзеі ў Беларусі. Але гэта не галоўнае. Што будзе, калі ўлады не згодзяцца з прапанаванымі апазыціяй матэрыяламі? (Напрыклад, Гродзенскі гарвыканкам забараняе апазыціі праводзіць акцыі накіраваныя супраць аўяднання з Расіяй. Мяцовая „вертыкаль” лічыць гэта распальваннем міжнацыянальных канфліктаў. Лукашэнка сцвярджае, што ўсе беларусы сцяной стаяць за саюз і размоў супраць быць не можа. А вядома, што для такіх партый, як БНФ і БСДГ захаванне незалежнасці галоўнае пытанне. Іншыя таксама гаворяць, што супраць саюза з Расіяй). У дадатку да пратакола гаворыцца, што „в случае возникновения споров между сторонами их разрешает Согласительная комиссия, которую составляют на паритетных началах эксперты от сторон и представители КНГ ОБСЕ”. Аднак ужо не раз было, што ўлады ставілі абсурдныя патрабаванні, каб сарваць перамовы, абвінаваціўшы ў гэтым апазыцію, а адначасова ў вачах Захаду выглядаць прыстойна.

І нарэшце. У пратаколе не вызначана з якога часу апазыція зможа атрымаць права выказвацца ў дзяржаўных СМИ. Таму можна сказаць, што гэта толькі „пратакол аб намерах”. Хто калі-небудзь цікавіўся бізнесам ведае, што такая дамова нічога не вартая. У дадатак вядома, што апошнія слова застаецца за Лукашэнкам. А ад яго можна чакаць чаго заўгодна.

Зміцер КІСЕЛЬ

Патрабуеца падтрымка

Грамадскае аўяднанне „Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны” існуе з 1989 года і гуртуе грамадзян Беларусі і іншых краін свету, якія ставяць себе за мэту змаганне за захаванне і адраджэнне беларускай мовы як дзяржаўнай у Беларусі. 6 верасня 1999 г. ТБМ і яго сімваліка прайшлі перарэгістрацыю ў Міністэрстве юстыцыі Рэспублікі Беларусь. Паводле статута гэтага грамадзянскага аўяднання, сябрам ТБМ можа быць кожны грамадзянін Рэспублікі Беларусь, старэйшы за 16 гадоў, а таксама іншыя грамадзяне і асобы без грамадзянства, хто прызнае мэты і задачы ТБМ, спрыяе іх ажыццяўленню. У сувязі з гэтым Сакратарыя

тарыят ТБМ заклікае беларусаў, якія праўляюцца ў Польшчы і іншых краінах свету, стаць членамі Таварыства беларускай мовы і такім чынам падтрымаць дзейнасць арганізацыі. Гадавая членская складчына — 1 доллар ЗША. Прыём у члены ТБМ замежных грамадзян ажыццяўляецца Радай або Сакратарыятам на падставе пісьмовай заявы, якую трэба даслаць на адрес:

Сакратарыя Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны
220005, г. Мінск
вул. Румянцева, 13

Статут ТБМ можна атрымаць у рэдакцыі „Нівы”.

Сустрэча „па-доброму”

Юрый Лужкоў „марыць аўяднанне Расіі і Беларусі ў аглядным будучым”. Аб гэтым маскоўскі граданачальнік заявіў журналістам пасля сустрэчы з прэзідэнтам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам, які некалькі гадзін раней (27 каstryчніка — рэд.) выступіў перад дэпутатамі Дзяржаўнай Думы. Юрый Лужкоў падкрэсліў, што ён поўнасцю падтрымлівае пазіцыю Лукашэнкі і лічыць яе „найболыш прапольнай”. Паводле мэра, цяпер „трэба рабіць асэнсаныя ражучыя крокі”. Сталічны мэр мяркуе, што абодва бакі павінны „актыўна ращаць пытанні эканамічнай інтэграцыі”. Толькі пасля гэтага, даўшы ён, можна будзе ращаць пытанні дзяржаўнага ўладкавання дзвюх краін, іх адпаведнасці саюзу. Лужкоў падкрэсліў так-

сама, што цяпер „не трэба рабіць усяленскія крокі, але належыць дзейнічаць ражучы”. Маскоўскі мэр прывёў у якасці прыкладу супрацоўніцтва Масквы і Беларусі. Паводле ягоных слоў, цяпер таварыабарот паміж імі складае больш за 2 мільярды долараў у год і Беларусь з'яўляецца самым вялікім гандлёвым партнёрам Масквы.

У саюзе чаргу Аляксандра Лукашэнка заявіў журнالістам, што яго сустрэча з Лужковым заўсёды праходзіць „па-доброму”. Прэзідэнт Беларусі адзначыў, што ён „балюча” адносіцца да частых нападкаў на Лужкова з боку сродкаў масавай інфармацыі. Як сказаў Лукашэнка, ён часта бывае ў Маскве, каб пераймаць вопыт муніципальных улад горада.

www.open.by

Як высякала Белавежскую пушчу

У Белавежскую пушчу прыяджалі на паляванні польскія каралі, пасля рускія цары, таму і ахоўвалася яна паводле асаблівых прынцыпаў. Ужо ў XVI стагоддзі адзінмі дабрадзеяствамі, якімі карысталіся каралі, была звярына, а для аховы лесу назначаліся спецыяльныя наглядчыкі, якіх пасялялі на ўскрайне пушчы. Вакол іх сяліліся першыя пасёлкі. Невялікая высечка лесу вялася ў XIX стагоддзі, але калі пушча ў 1888 годзе стала царской маё масцю, адбываліся ў ёй ужо толькі паляванні. Нягледзячы на адстрэл звярыны членамі царской сям'і і іх гасцямі, яе колькасць небывала павялічылася і толькі ў час I сусветнай вайны адбылося вынішчэнне зуброў і іншай звярыны. На працягу трох гадоў нямецкія прадпрыемствы высеклі і вывезлі каля 5 мільёнаў кубаметраў драўніны, ствараючы ў Гайнайцы дрэваапрацоўчу прамысловасць і разбудоўваючы сістэму лясных вузакалеек даўжынёю ў 200 кіламетраў.

Вялікая высечка лесу вялася таксама пад кантролем польскіх улад у незалежнай польскай дзяржаве. Ад 1924 да 1929 года англійскае прадпрыемства The Century European Timber Corporation, якое ў Гайнайцы звычайна называлі „Цэнтрурай”, арандуючы лясныя чыгункі і дрэваапрацоўчае прадпрыемства вывезла 2 мільёны кубаметраў драўніны. Ад 1929 да 1939 года нагляд за пушчай вяла ўжо Дырэкцыя дзяржаўных лясоў, а ў Белавежу зноў пачалі прыяджаць на паляванні прадстаўнікі ўлад і замежныя дыпламаты. У сярэднім ад 1918 да 1939 года высечка лесу была ў трох разах большая, чым на сённяшні дзень, а ў сярэднім здабывалася 3,5 м³ сыравіны, то ўжо ў 1990 годзе толькі каля 105 тыс. м³.

Апошнім часам (1995-1997 гг.) высякаецца каля 130 тысяч м³ у год. Пачынаючы ад II сусветнай вайны колькасць драўніны, яку можна атрымаць з гаспадарчай часткі Белавежской пушчи пастаянна павялічваецца. У 1948 годзе запас драўніны разлічваўся на 9,5 мільярда м³, а ўжо ў 1992 годзе на большым 14 мільярдаў м³. У месцы, дзе высякаўся лес, вяліся лесанасаджэнні і колькасць драўніны, якую можна атрымаць у сярэднім з аднаго гектара лесу павялічылася з 189 м³ у 1948 годзе да 262 м³ у 1992 годзе. Калі перад вайной большым палову тэрыторыі лесу састаўляла сасна, то зараз яна займае каля 30% пушчы. Павялічыўся аштар, на якім расце елка, вольха, бяроза, дуб, выразна скрацілася колькасць грабаў.

скай акупациі пушча зноў пераутварылася ў тэрыторыю палявання і не вывозілі з ёй больш драўніны, чым у міжваенны перыяд.

На падставе даных з пасялявеннага перыяду можна палічыць, што ў пушчы здабылі ў цэлым каля 10 млн. м³ драўніны. Пра гэты перыяд сказаць можна ўжо больш, паколькі захаваліся вынікі доследаў, якія вяліся ў Белавежской пушчи. Хаця вялася тады плававая высечка лесу, то колькасць атрыманай драўніны мянялася ў паасобных гадах. Калі яшчэ ў 1983 годзе вывезлі каля 250 тысяч м³ сыравіны, то ўжо ў 1990 годзе толькі каля 105 тыс. м³.

Апошнім часам (1995-1997 гг.) высякаецца каля 130 тысяч м³ у год. Пачынаючы ад II сусветнай вайны колькасць драўніны, яку можна атрымаць з гаспадарчай часткі Белавежской пушчи пастаянна павялічваецца. У 1948 годзе запас драўніны разлічваўся на 9,5 мільярда м³, а ўжо ў 1992 годзе на большым 14 мільярдаў м³. У месцы, дзе высякаўся лес, вяліся лесанасаджэнні і колькасць драўніны, якую можна атрымаць у сярэднім з аднаго гектара лесу павялічылася з 189 м³ у 1948 годзе да 262 м³ у 1992 годзе. Калі перад вайной большым палову тэрыторыі лесу састаўляла сасна, то зараз яна займае каля 30% пушчы. Павялічыўся аштар, на якім расце елка, вольха, бяроза, дуб, выразна скрацілася колькасць грабаў.

Зараз Белавежская пушча займае 65 тысяч гектараў (Белавежскі нацыянальны парк — 10,5 тысяч гектараў). Комплексная ахова лесу на амежаваным аштары пачалася ў 1921 годзе, калі было выдзелена лясніцтва „Запаведнік“. Яно стала пачаткам Белавежскага парку, які пачаўся ў 1932 годзе, а ў 1977 годзе атрымаў званне Сусветнага запаведніка біясфери. У 1979 годзе Белавежскі нацыянальны парк быў занесены ў „Спісак сусветнай спадчыны“.

Поўная ахова лесу ў Белавежскім парку, без нікага ўмяшання чалавека, ахоплівае 4,7 тысяч гектараў лесу, распашованага паміж рэчкамі Нараўкай і Гвоздынай. На аштары строгага запаведніка прыроды ніхто ўвогуле не высякае дрэў, таму і стаяць 500-гадовыя дубы, 50-метровыя елкі ці 40-метровыя ліпы. Тут працујуць толькі вучоныя, а турысты могуць наведваць гэтыя месцы толькі з экспурсаводамі.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

У Санніках

Панадворак у Санніках.

[1 — працяг]

Мой суразмоўца паведамляе мне, што яго сусед чытае „Ніву“; падаўся тады да нашага чытача. Мой новы суразмоўца чытае нас, але не кожны нумар; нават не ведае ён, што наша рэдакцыя даўно ўжо пакінула сваё колішнє памяшканне па вул. Весялоўскага. Аднак наша „наваселле“ праўльна асацыюе з вядомым „змаганнем на чырвоную фарбу“; ён нават калісь быў пасварыўся на гэты конт з нейкім салідарнікам.

Мой субяседнік доўгі час працаваў на розных заводах Сілезіі, а пасля вярнуў-

ся ў Беласток. Сямейнае жыщё яму не склалася, рана развёўся, пасля быў вымушаны алекавацца хворай маці, заняцца запушчанай сястрою гаспадаркай, а нанава закласці сям'ю не хапіла ўжо часу. Цяпер ён на пенсіі, мае кватэру ў Беластоку, у якой зімует, а апошні час праводзіць у бацькоўскай хаце, якую дбайна абнавіў. Паказвае мне і ранейшую карціну свае хаты, якую была напісала суседка. Калі пытаю пра яе, даведваюся, што выйшла замуж і апалаўчылася...

Напраўляюся далей, у напрамку Крушыні. У Санніках заўажаю яшчэ, што хаты намнога больш задбаныя за

апошнія будынкі, будынкі гаспадарскія — значыць гаспадаранне ідзе на спад. Яшчэ маю ўвагу прышыгнуў панадворак з моцна па старэлымі будынкамі, амаль ветрам падпрытымі. На панадворку тым гаспадар накідаў гной...

Заходжу на панадворак, заводжу размову, пытаю, што гадуе і што сее гаспадар. Я гэта раблю па цікавасці, а гаспадару ня ёмка адказваць нейкаму чужаку, бо мо калі б было чым пахваліцца... И калі я ўжо тое-сёе распытаў, тады гаспадар пацікавіўся і мною.

— Я „Ніву“ чытаю, выпісваю, — паведаміў, асвядоміўшыся, хто я.

Цяпер стала ня ёмка мне. Бо вось нашы добрая людзі на Сакольшчыне даражаць роднай мовай, чытаюць нас, а мы, у Беластоку, амаль забылі пра іх. Но таму і мой новы субяседнік даволі стрымана адказвае на маё пытанне пра наш тыднёвік:

— Ну, няма там у вас згоды...

Выказвае таксама сваю заклапоча-

Цвяроза і бяспечна

Радныя горада Бельска-Падляшка га прынялі пастанову аб пастаяннай забароне спажывання алкагольных напояў у публічных месцах на тэрыторыі горада. Мэта новаўядзення — процідзеянне алкагалізму і паправа стану бяспекі ў горадзе. Пастанова называе месцы, у якіх забаронена піць алкаголь. Гэта тыя аштары, у якіх найчасцей парушаеца спакой: галоўныя вуліцы горада і паркі. Аднак радныя зрабілі агаворку, што калі ў гэтых

месцах будуць ладзіцца масавыя мера-прыемствы, продаж і спажыванне алкагольных напояў будуць магчымымі на падставе асобнага дазволу бурмістра горада. На думку граданачальніка, пастанова пасадзейнічае амежаванню спажывання алкаголю непасрэдна каля крамаў, у парках і на скверыках ды дазволіць паліцы змагацца з парушальнікамі прынятага гарадскімі раднымі закону.

Міхал Мінцэвіч

Мы — за нацыянальную беларускую...

Пытанняў было няшмат. Алег Трусаў, вядомы палітычны дзеяч і вучоны-археолаг з Мінска, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, на прэс-канферэнцыі, што адбылася 27 кастрычніка г.г. у Цэнтры грамадзянскай адукацыі „Польшча — Беларусь”, грунтуюна раз'ясніў становішча беларускай мовы ў Беларусі ды ролю ТБМ у яе ратаванні.

Членамі Таварыства беларускай мовы з'яўляюцца ў асноўным студэнты і вучні старэйшых класаў. Нядайна былі створаны новыя гурткі ў Медыцynскім універсітэце і ў Акадэміі мастацтваў.

Сёння ТБМ налічвае каля 5 000 чалавек і 15 000 сімпатыкаў. Ёсьць таксама філіялы таварыства: у Расіі, Літве, Латвії, Канадзе і Злучаных Штатах Амерыкі.

Ужо дзесяты год выходзіць „Наша слова” (3 300 — тыраж, 2 100 падпісчыкаў). У сакавіку будучага года, сказаў Алег Трусаў, будзе два гады, як урад адмовіўся ад фінансавання нашай газеты і належыў на нас падаткі, як пры камерцыйнай дзейнасці. Мы перанеслі газету ў Ліду, дзе 48 працэнтаў вучняў вучыцца па-беларуску (як нідзе!). „Наша слова” выходзіць дзякуючы ахвяраванням з Беларусі і з-за граніцы.

У даны момант ТБМ падрыхтоўвае зборнік пад рабочым загалоўкам „Хроніка знішчэння беларускай мовы на Беларусі”. Будзе ён складацца з трох частак: першая частка — тэарэтичная, там будуць такія артыкулы, як, напрыклад, артыкул В. Грыцкевіча, што друкаваўся ў „Ніве”; другая — дзеі беларускай мовы ў ХХ стагоддзі; трэцяя — апошняя пяць гадоў з канкрэтнымі цытатамі з газет.

Мы праводзім, сказаў Алег Трусаў, у апошні час мітынг і пікеты. 8 верасня адбыўся мітынг, на якім мы патрабавалі стварыць універсітэт, дзе б усё

выкладалася па-беларуску. Было собрана 10 000 подпісаў, якія былі ўручаны міністру асветы Стражаву. На мітынгу быў таксама звярот да презідэнта Лукашэнкі. Адказу пакуль не было.

У канцы верасня ўзнікла арганізацыйная група па стварэнні універсітэта. Раней было праведзена апытанне сярод настаўнікаў. Ахвотных да працы ёсьць 400 кандыдатаў навук і 100 дактароў. Мы хацелі б, падкрэсліў Алег Трусаў, каб кадры былі не ніжэй кандыдата навук (па-нашаму — доктара — рэд.). I каб не было прымусу.

Галоўная наша мэта — выпускантка нацыянальную эліту. Калі не дапаможа наша дзяржава, мы звернемся да замежных універсітэтаў, а наш універсітэт нават можа стацца філіяй. У Брытаніі, Нямеччыне мы ўжо наладзілі контакты. Хацелі б наладзіць сувязь з Варшаўскім, Кракаўскім і Беластоцкім універсітэтамі.

У маштабе краіны ўлады знішчаюць беларускія школы і беларускую мову. Становіща роднай мовы ў Беларусі — трагічнае. Сярод 200 школ у Мінску — беларускіх усяго 12-15, ды і то ў некаторых школах толькі па пару беларускіх класаў.

Сёння ў Мінску па-беларуску вучыцца ўсяго 4 працэнты першакласнікаў. У Магілёве, напрыклад, ужо два гады ў першых класах няма беларускай мовы. У Гомелі — таксама.

Найлепши выглядае сітуацыя ў Мінскай (дзе родную мову вывучае 40 працэнтаў вучняў) і Гродзенскай (30 працэнтаў) абласцях. А вось у Брэсцкай вобласці сітуацыя выглядае вельмі кепска. Там беларускія (у савецкія часы) школы робяць рускімі. У самім Брэсце ёсьць дзве школы, ды і то з рускімі класамі.

Як відаць, беларускі універсітэт падтрыбны. Адмаўленне навукі беларускай мовы — гэта ж парушэнне правоў чалавека.

На жаль, частка нашай апазіцыі, паведаміў Алег Трусаў, не вельмі прыхільна ставіцца да ТБМ. Вазьміце хаця б „Навіны”, якія выдаюцца ў Расіі (тыраж 26 000) — там усё па-руску, апрача загалоўка. Дык навошта нам такая дэманстрація?

Сульцкага бюро, раіць фірмам як пазбегнуць платы падаткаў. Хутка, аднак, кіруочыя дзяржавай вырашылі, што трэба пакончыць унутраную вайну ў салідарніцка-нацыянальным лагеры. Пагражала яна не толькі кампраметацыя, але і вялікімі стратамі сярод палітыкаў.

Год таму, калі ў Сейме разглядаўся праект стварэння Інстытута нацыянальнай памяці, палітыкі сялянскага лагера (ПІСЛ) у замен за падтрымку новому закону патрабавалі, каб дырэкторам гэтай установы назначыць кандыдата, які атрымае адабрэнне 70 працэнтаў паслоў. Сёння тое, ці салідарніцкі лагер будзе мець свайго дырэктара, залежыць ад волі пээсэлаўскіх дэпутатаў, а дакладней ад таго, колькі месц у Радзе Інстытута запрапануюць сябрам іхніх партый.

Тым часам той, хто карыстаецца архівамі, а сасліва гісторыкі, штораз часам могуць пачуць, што матэрыялы,

кратыя?! Яны знішчаць мову хутчэй, чым мясцовыя антыдэмакраты.

Мы лічым, сказаў Алег Трусаў, што не павінны мы ўступаць ні ў якія саюзы, якія не нясець нічога добра беларусам. Мільён беларусаў живе ў Расіі — і нічагуткі. Толькі нядзельныя школкі ў Мінску, Пецярбургу, Іркуцку.

У Літве менш 100 000 беларусаў — і ёсьць праграма ў тэлебачанні, беларуская школа, беларуская філалогія ва універсітэце і газета „Руні”, з новага года будзе беларускае радыё.

Калі ў Расіі занядбаныя праваў такіх нацый, як карэлі і фіны, то што ўжо будзе з беларусамі, якіх многія рускія налагулі не лічаць за нацюю.

— Колькі судовых спраў было за парушэнне правоў чалавека? — пыталі прысутныя.

— На жаль, закон гэтага не прадугледжвае, — сказаў Алег Трусаў. — Аднак мы звярнуліся ў Канстытуцыйны суд з патрабаваннем, каб ён звярнуўся ў Палату, якая мела б унесці падрашку да закона, на моцы якой можна было б прыцягнуць да адказнасці таго, хто парушае закон аб мове. На наша патрабаванне Канстытуцыйны суд правёў пасяджэнне цалкам па-беларуску. Упершыню ў гісторыі! Была і прэса, і тэлебачанне.

— Настаўнікі беларускай мовы ў Польшчы нара��аюць, што няма дапамогі ад дзяржавы. Ці вы можаце ім дапамагчы? — ізноў пытанне.

— ТБМ можа дапамагчы, калі толькі хтосьці зверненіца да нас. Мы можам перадаць літаратуру, слоўнікі, падручнікі. У Літву, Латвію, Расію мы перададзем. Робім што можам, хаця мы — арганізація грамадская. Вось і цяпер прывёў запрашэнне ад пэўнага фонду для 5-7 польскіх студэнтаў, якія б вучылі ў нас дзяцей польскай мове, а самі вывучалі б беларускую. Польскую мову павінны вывучаць на Беларусі ўсе адукаваныя людзі. Каб можна было прачытаць Міцкевіча і Сянкевіча ў арыгінале. Палякі пераклалі таксама шмат з англійскай ці французскай моў, чаго не пераклалі ні на рускую, ні на беларускую мову. Мы павінны таксама шырока ўводзіць польскую мову і для гандлёвых сувязей. Ва універсітэце культуры чытаецца гісторыя Польшчы, Літвы. Мы рыхтаем там кадры для музеў. Я вяду спецыяльны курс „Музеі ў Польшчы” (ёсьць там і пра Гайнайскі беларускі музей, і пра Музей у Вялічцы).

якія яшчэ пару гадоў таму былі агульнаадаступнымі, сёння выдаюцца за адпаведнымі дазволамі. Нават у тых самых папкіх пасля пяці гадоў з'яўляюцца дакументы з новымі нумарамі. Абазначае гэта, што праводзіцца новая іх палітычна ацэнка.

Змаганне за ўладу ў дзяржаве пры дапамозе кампраметуючых канкурэнцыю дакументаў дэмаралізуе палітычныя эліты, але таксама спараджае небяспеку, што гаспадаркай стануць кіраваць „палітычна чыстыя”, але не надта падрыхтаваныя да свае ролі палітыкі. Яшчэ горшым з'яўляецца тое, што маніпуляцыя архіўнымі матэрыяламі зноў вядзе да спробы стварэння вобразу навейшай гісторыі паводле ідэалагічных крытэрыяў.

У восьмідзесятых гадах ў архіве Ваяводскага камітэта Польскай аўтадынанай рабочай партыі ў Беластоцку наведваліся Людміла Гайдукова, сотні папак, якіх змест пацвердзіць тое, што напісаны ў актуальных падручніках гісторыі для школьнікаў.

— Кажуць, што польская мова цяпер больш вывучаецца на Беларусі, чым беларуская, — непакояцца прысутныя. — Многія выкладчыкі дыскрэдытаўцца прадмет беларускай мовы. Дзеці пішуць і складаюць, што ў настаўніцкім пакоі размаўляюць па-руску.

— У Барысаў нас з Уладзімірам Арловым запрасілі ў рускую гімназію на паўтары гадзіны, а трymalі нас — тры. Тыя дзеці вывучаюць беларускую мову, і калі толькі трапіцца добры выкладчык, дзеці мовай валодаюць цудоўна.

Мы выступаем **не за беларускамоўную школу, а за нацыянальную беларускую**. Каб вучань ганаюцца сваёй тысячагадовай гісторыяй. Чаму ўрад пепропісвае падручнікі па гісторыі? Бо бацьца гісторыі больш, чым мовы!

У ТБМ ёсьць залатое правіла: мы падтримліваем усе канфесіі, якія вядуць на бажэнствы па-беларуску. Нядайна я быў на міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай ісламу, і там мяне перацікалі на турэцкую і арабскую мовы. Прадстаўнікі ісламу — самыя актыўныя члены ТБМ, на другім месцы — хрысціяне, а сярод іх актыўныя — пратэстанты. Яны вывучаюцца з вёскі, размаўляюць на „трасянцы”. Мы працуем з імі, каб там гучала беларуская мова, бо пастар Эрнест Сабіла вядзе багаслужбу па-руску. Чаго мы дасягнулі, дык таго, што ў іх дамах каля паловы псалмай спявятаюць па-беларуску. Уніятаў вельмі мала, але яны гавораць толькі па-беларуску. Іх патрон — а. Аляксандр Надсан з Вялікабрытаніі.

У апошнія гады штораз часцей ужываюцца беларуская мова ў каталіцкіх касцёлах (кс. Уладзіслаў Завальнюк з Мінска, аднак актыўна ўжывае ён польскую і рускую мовы). У Магілёве викорыстоўваюцца тры мовы.

На жаль, у гэтых адносінах апошнє месца займае Праваслаўная царква. Ёсьць беларускія брацтва пры царкве Трох Віленскіх Мучанікаў у Мінску. Мы звярнуліся да мітрапаліта Філарэта, каб правесці набажэнства ў імя беларускай мовы. І яго правёў а. Сяргей Гардун, выкладчык Жыровіцкай духоўнай семінары.

Маём таксама ў ТБМ яўрэяў, а ў Нью-Йорку ёсьць адна з яўрэйскіх арганізацый, дзе ўсе ведаюць беларускую мову і ў Беларусі гавораць з наядом па-беларуску.

Нам вельмі хацелася б, каб у цэрквях на Беласточыне не саромеліся беларускай мовы.

**Натавала і фатографавала
Ада Чачуга**

Пані Людміла, паводле сваіх меркаванняў, ацэньвала карыстаючыхся дакументамі і іх зацікаўленне мінуўшчынай. Прыносила матэрыялы, якія хацела паказаць, а не тыя, якія мелі вартасць для асвятлення праблемы. Маё зацікаўленне прысутнасцю беларусаў у радах партыі акрэсліла прайавай нацыяналізму, аргументуючы, што сацыялізм ужо вырашыў усе нацыянальныя праблемы, а сярод беластоцкіх камуністаў не было падзелу на палякі і беларусаў, таму і тая праблема ніколі не выступала.

Людміла, якія сёння абслугоўваюць архівы, калі не хочуць паказваць дакументаў, заяўляюць: „Гэтыя матэрыялы яшчэ не ўпрадаваныя”, „Мы іх рыхтаем для Інстытута нацыянальнай памяці і там будзе можна імі пакарыстацца”. Замест таго, што патрэбна акурат даследчыку, пралануюць, як у свой час таварыш Людміла, сотні папак, якіх змест пацвердзіць тое, што напісаны ў актуальных падручніках гісторыі для школьнікаў.

Яўген МІРАНОВІЧ

Ян Тарасевіч у Мінску

[1 ♂ працяг]

„Накшорн”, „Змроучны вальс” і „Кахане”. Апошні твор некалькі разоў можна было пачуць у эфіры Беларускага радыё як анонс канцэрта.

Увесь канцэрт быў горача прыняты публікай. Музыка, якой напоўніўся касцёл, надзвычай унушальна паўплывала на атмасферу ў зале. Паўсюдна адчуваўся прыгажосць беларускай эстэтыкі Яна Тарасевіча, сугучнай матывам зямлі і краявіду.

Ян Тарасевіч усё сваё жыццё прысвяціў музыцы. Крыніцай яго натхнення была сусветная класіка і беларускі народны мелас. Ад гэтага спалучэння нарадзілася жыццярадасная і вытанчаная

Ігар Алоўнікаў.

карціна ў беларускай нацыянальнай музыцы. Нягледзячы на жорсткасць часоў, у якіх прыйшлося жыць і тварыць кампазітару, яго музыка тхне аптымізмам і ўніверсалнасцю. За несугучнасць з эпохай маэстра заплатіў вялікую даніну — пры жыцці не дачакаўся прызнання і належнай славы.

Яшчэ ў дарэвалюцыйныя гады талентам Тарасевіча цікаліся такія асобы як Аляксандр Глазунов, Язэп Віталь, Сяргей Рахманінаў, Ян Сібліус. У больш спрыяльных умовах гісторыі яго чакала б бліскучая сусветная кар'ера. Пра тое сведчыць хада б міжнародная кар'ера Ежы Максымюка — любімага вучня Яна Тарасевіча.

Ёсць таксама добрая навіна ўсім паклонікам таленту Я. Тарасевіча. Не забаве выйдзе ў свет кампакт-дыск з выбранымі творамі кампазітара.

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Віктар Скарабагатаў.

Гульня ў каханне

(працяг;
пачатак у папярэднім нумары)

II.

На працу ішлі два Юрасі. Той першы, як заўсёды, ступаў саноўна, кланяўся знаёмым, рабіў у думках цэнныя занатоўкі, можна сказаць — наносіў на карту памяці ўсе новыя і старыя дзіркі ў тратуарах, а потым, у бюро, як адказны за стан гарадскіх дарог, гартаў тыя дзіравыя накіды, перакладаў іх з кутка ў куток, каб з-за недахопу фінансавых сродкаў канчаткова адкласці на лепши час.

Другі Юрась ішоў быццам бы побач. Забываючы пра належную магістрацкай асобе пашану, ногі беглі подскакам, круцілі дзіўныя фігуры, налева ступалі і направа і, глянуўшы на гэту складаную фізкультуру, можна было падумаць, што кожная адна нога не мае другіх клопатаў, як толькі зрабіць прыкрасы сваёй суседцы. Часам, калі наступрач крочыла асоба жаночага полу, ачумелыя дашчэнту ногі спыняліся. Неслучмяная шыя накіроўвала галаву ў бок зусім нязгодны з напрамкам маршруту, а вочы, вырваўшыся з распаленай галавы, беглі за незнаёмай, абступалі яе, абмацвалі, абнюхвалі і, вярнуўшыся, заяўлялі з пагардлівай усмешкай: „Э там, куды там такой да Валянціне”.

Тым часам першы Юрась крочыў зусім правільна, стараючыся не звяртаць увагу на сепаратысцкія схільнасці ўсіх.

най паловы сваёй падсвядомасці. Дзіўныя сны сняцца людзям, думаў. Нават паважанаму кіраўніку магістрацкай управы, чалавеку з навуковым званнем, адказнаму за сектар гарадскіх дарог з тратуарамі ўключна, прысніца такое, што і прызнацца сорам. Дзякую Богу, гадзінік пазваніў якраз калі і трэба, іначай — хто ведае, у які бок пайшлі б падзеі.

— А памятаеш гэту радзімку ніжэй пупка? — другі Юрась уключыўся ў разважанні пра нечаканасці, якія нясе за сабою, здаеща, звычайнае дзеянне, сон. — А яшчэ адзін радзімі значок, зусім маленькі, сантиметраў пяць налева ад правага саска, памятаеш? Раскошны, — адказаў сам сабе.

На такі дыктум першы Юрась страшэнна пачырвaneў. Бо і фактычна, хоціш ці не, а вось гэтыя дзве радзімкі заеўліся ў памяць і сядзелі там, як дзве ліхія скулы на наскрозь здаровы арганізме адказнага за вулічны сектар кіраўніка.

— Сны — адзінае, што прыналежыць мене, — успомнілася дзесьці прачытаанае. — І ўсім іншым уваход у мае сны забаронены. Валя, Валечка, Валюня, — перабіраючы смешна нагамі, другі Юрась забягаў наперад першаму, сладастрасна ўсіхіаўся. — Здавалася, звычайнае імя. А тут, бачыш, якое прыемнае яно, якое цёплае.

Экзістэнцыяльны рок-сюрприз

27-28 верасня г.г. у Белацоцкай студыі музычнага запісу „Hertz” працаваў мінскі гурт „Exist” — пераможца сёлетняга „Басовішча”. Гурт гэты ў якасці прыза атрымаў менавіта 20 гадзін запісу ў студыі „Hertz” і ўзнагароду войта гарадкі Гарадок.

Назва „Exist”? Слова гэтае трэба разумець як дзеяслou. Асновай да зразумення з'яўляецца ўсім вядомы тэрмін „экзістэнцыя” (жыццё — у перакладзе на зразумелую мову).

Гурт паўстаў у сакавіку 1997 года. Стваральнікамі яго былі Юрась Купрашоў, Дзяніс Карпушэнка, Эндрю Восічык, Алеся Караваў. Першы публічны канцэрт адбыўся 28 чэрвеня 1997 г. у мінскім клубе „Рэзервацыя” ў час мірапрыемства „Альтэрнатыўны выпускны баль”.

Група перажывала свой росквіт. Актыўная ды багатая ў канцэрты экзістэнцыя скончылася, калі ў Мінску былі зачынены амаль усе маладзёжныя музычныя клубы.

Пра „Exist” нанава загаварылі пасля здзійснення ініцыятывы „Вольныя танцы” восенню 1998 г. Тады гуртом зацікавіўся найбольш вядомы ў Беларусі гурт „Н.Р.М.”, які запрасіў маладых музыкаў зайграць у час презентацыі матэрыялу „Пашпарт грамадзяніна Н.Р.М.”.

1999 год пачаўся ад ажыццяўлення новай музычнай праграмы, але і ад скучай колькасці публічных выступаў.

Усё, мабыць, памянялася пасля выступу ды перамогі на дзесятым фестывалі „Басовішча”. Як гаворыць лідэр групы Юрась Купрашоў, пасля фестывалю ў Гарадку беларуская музычная прэса не давала ім спакою больш за два тыдні — інтэрв’ю, размовы, фотаздымкі. Гэта ўжо начало нам нават надакучаць.

„Басовішча”, а дакладней вынікі конкурсу быў прыняты ўсімі „экзістэнцамі” з недаверам. Найважнейшай нечаканасцю было 20 гадзін бясплатнага запісу ў прафесійнай студыі, у якой

— Факт фактам, не сказаць, імя прыемнае, — згадзіўся першы.

— Даў і асобы, го-го, — цмокнуў другі.

— А як танце, — першы Юрась міжвольна падняў гутарку і раптам, зусім ужо ўголос засміяўся: — Вось чорт дурны! Стары ды дурны. Адкуль жа мне ведаць пра яе танцевальныя здольнасці? Во, зараз будзем у бюро. Скажу: „Дзень добры пані Валянціне. Дайце мне, калі ласка, апошня скартгі жыхароў такое і та��ое вуліцы. Будзем разглядаць, што і як”.

— Сказаць трэба так вось: „Добрай раніцы, каханая мая. Ну, не ўставай, не трэба. Я сам ўсё. Я ж ведаю,noch у цябе бяссонная. Каму ж лепей ведаць, як не мне! Ты пасядзі, а я ўсё сам”. А потым на яе вуснах трэ адпічатаць гарачы пачалунак. Вось як трэба, а не службовая дзень добры пані Валянціне, — другі Юрась даў сваю канцепцыю ранішніх сустэрэчы.

А потым, ужо пад дзвірьмамагістра, абодва яны, мала спрэтыканаваныя ў мужчынска-жаночых справах, паблышталі ўсё, перакрунулі і, аб’яднаўшыся адну постаць, пераступілі парог бюро.

— Дзень добры каханай Валянціне, — Юрась працягніў руку, схапіў яе белую, доўгапальцую далонь і палажыў на гэтай жа далоні размашысты пачалунак.

— Дзень добры, пан кіраўнік, — глянула дзіўна неяк, зусім не так як у сне. Руку, ашараашаную нечаканым пачалунак.

— Пад раніцу Юрасю сніліся нейкія

лункам, схавала за плячыма, стаяла, не ведаючы што далей рабіць.

— Сядайце, калі ласка. Ноч жа, як ведаєм, бяссонная... — Не кончыў. Першы Юрась узяў якраз перавагу над другім і, зразумеўшы нязручнае становішча, успомніў пра пільную сустрэчу з кіраўніком фінансавага сектара, сышоў у невядомым напрамку.

Наступнай ночы Валянціна не з’явілася ў Юрасевым сне. Раніцой, на працу падкінуў яе муж. Пад магістрацкімі вокнамі, побач машыны, развітваліся чуліўка неяк і Юрасю, які з-за шыбы глядзеў за іхнім інтymнымі жэстамі, зрабілася смутна. Ён кепска падумаў пра ўесь жаночы род, пра характэрную гэтamu ж роду нясталасць, і пра какетлівасць, якую мужчыны, у наіұнасці сваёй, лічаць грацыяй.

Пад раніцу Юрасю сніліся нейкія кашмары, быццам бы ўзлазіў на магутнью, медзянью гару і клубком каціўся ўніз, а гара разрасталася, расла ўверх аж, крануўшы вяршыня зоры, пачала стрэсваць іх у сухую траву. І трава за гарэлася залатымі промнямі. З агню і дыму выбіраўся да белага золку, пакуль будзільнік не азвіўся выратавальным голасам. Такія сны падтвараліся амаль тыдзень, а ноччу з нядзелі на панядзелак зноў прыйшла Валянціна і кaryстаючыся нагодай, што будзільнік якраз папсаваўся, зрабіла і тыя крокі, якіх зрабіць не паспела раней.

(заканчэнне будзе)

Міхась АНДРАСЮК

та Гаўлінскага, па музыцы — мяшанай гуртоў „Republika”, „Ziro”, „De Mono”, новага „Lady Pank”, „Atmosphere” ды „Agressiva 69”.

Першы матэрыял гурту „Exist”, які быў асновай канцэртаў 1997-98 гадоў называўся „Згелк”. Пазней гурт напісаў новыя песні, якія прадставіў у час сёлетняга „Басовішча”. Пазней гэты матэрыял быў выдадзены ў выглядзе магнітавоннай касеты пад рабочым загалоўкам „dema #2”. На вокладцы віднее пла-кат сёлетняга фестывалю „Басовішча”. Сёння „Exist” гэта: Юрась Купрашоў (гітара, спев), Эндрю Восічык (бас-гітара), Дзяніс Карпушэнка (гітара), Алеся Караваў (бубен). Дадатковая на „Басовішча” ды ў студыі „Hertz” запасным быў Дзіма Харытановіч (бубны) з „Hasta la Fillsta”.

Сёння гуртом „Exist” цікавяцца мно-гія польскія музычныя радыёстанцыі ды тэлежурналісты. Думаю, што дзякуючы фестывалю „Басовішча” „Exist” пачне сваю экспансію не толькі на беларускім, але і на польскім ды заходніх музычных рынках.

Лукаш СЦЕПАНЮК

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Міхась Рамашка і Анастазія Стаклюк з беларускага прадшколля ў Беластоку.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Прынцэса Такхачу

Жыла ў адным каралеўстве прынцэса па імені Такхачу. Была яна адна дачка ў таткі з мамкаю, бацькі яе надта любілі і песцілі, дазвалялі рабіць усё, што ёй хацелася.

Было ў Такхачу трое сяброў — Паслушка, Смелячок і Малашка, і Такхачу імі вельмі камандавала. І дзеці слухаліся яе. Паслушка таму, што была вельмі паслухмяная, Смелячок таму, што баяўся, каб прынцэса не падумала, быццам ён нечага спалохайся, а Малашка, бо была самая маленькая і рабіла ўсё так, як рабілі большыя.

Доўга выконвалі дзеци ўсе загады прынцэсы, але аднойчы... Гуляючы за каралеўскім палацам, адбеглі яны крышачку далей і ўбачылі сажалку, зарослу па берагах аерам.

— Мора, мора! — закрычала Такхачу.

— Мора, мора, — заківалі галовамі дзеци, якія самі ніколі не бачылі мора і паверылі прынцэсе, што мора такое і ёсь.

— Давайце купацца ў моры, купацца ў моры! — закрычала прынцэса і начала скідаць свой сарафанчык.

І дзеци распрануліся, пабеглі да сажалкі. Паслушка і Смелячок адразу ў воду ўскочылі, а Малашка прыпынілася на беразе.

— Ой, тут жабы, — спалохана прапішчала яна.

— Падумаеш, жабы! — закрычала прынцэса. — Ідзі купацца, я так хачу!

Але Малашка стаяла на беразе і калацілася ад страху. Надта хацелася ёй туды, дзе плюхаліся ўжо Смелячок і Паслушка, але ніяк не магла яна сябе прымусіць пераступіць цераз жабу, што сядзела акурат у тым месцы на беразе і глядзела на Малашку лупатымі вачамі.

— Баюся я, жаба тут, — заплакала Малашка.

— Сама ты жаба! — закрычала на яе Такхачу.

І толькі яна так сказала, як Малашка — хлоп — і ў жабу ператварылася. Скок — і знікла ў зарасніку аера!

Паслушка і Смелячок выбеглі з вады, началі гукаць:

— Малашка, Малашка, дзе ты, вярніся!

— Ква, ква, — пачулася з аера. І невядома было, хто гэта квакае, ці звычайная жаба, ці Малашка, якая жабаю зрабілася.

Дзеци стаялі, чакалі, можа, Малашка вернеца, зноў з жабы ў дзячынку ператворыцца, але Малашкі не было.

Сумныя вярталіся дзеци дадому.

— Падумаеш, — сказала Такхачу. — І без яе абыдземся. Яна знарок, мне на злосць, у жабу ператварылася.

Назаўтра дзеци зноў пайшли гуляць. Накіраваліся ў другі бок ад палаца і скора апінуліся пасярод широкага зялёнага поля. А над полем птушкі лётаюць, ды з залатымі пёрамі. Блішчаць іхнія пёры, на сон-

Скорагаворка

Ля шашы мурасы
Адшукалі грошык.
Ім за грошык ажын
Прапануе вожык.

Віктар Шніп

цы пераліваюцца. Спадабаліся прынцэсе птушкі, яна і кажа Смелячку:

— Злаві мне птушку! Я ў клетку яе пасаджу і буду ёю любавацца!

Не хацелася Смелячку ісці птушку лавіць, шкода было яму птушкі — так вольна, весела ёй над гэтым зялённым полем. А Такхачу пасадзіць яе ў клетку. Хацеў ужо сказаць прынцэсе, што не пойдзе ён лавіць птушку, ды спужаўся, што прынцэса яго баязліцам палічыць.

Дачакаўся Смелячок, калі птушкі на зялёную траву паселі, пачаў да іх падкрадвацца. Падкрайся блізенька, скочыў, каб злавіць, а тыя — прых — і паляцелі!

— Варона ты, варона! — закрычала прынцэса на Смелячка. — Птушку правароні!

І толькі сказала Такхачу на Смелячка — варона — як хлопчык — раз — і ў варону ператварыўся. Узняў чорную галаву з цвёрдаю дзюбаю, паглядзеў з крыўдаю на Такхачу, махнуў чорным крылом і паляцеў.

— Куды ты, Смелячок! — закрычала Паслушка. — Вярніся!

Але Смелячок нават не азірнуўся, паляцеў на край неба.

— Падумаеш, — сказала Такхачу. — І без яго абыдземся! Гэта ён

Віктар Шніп

Тата з мамай у кіно

Тата з мамай у кіно,
Я сяджу глядзку ў акно.
Мне ісці на двор пары,
Там гуляе дзетвара.
Я збудую дом з пяску
І аддам яго катку,
Што хаваецца ў кусце,
З белым бантам на хвасце.
І як вернуцца дамоў
Тата з мамаю з кіно,
Смела ім скажу ізноў:
— Наглядзеўся я ў акно,
Мне на двор ісці пары,
Там гуляе дзетвара.
Я збудую дом з пяску
І аддам яго катку,
Што хаваецца ў кусце
З белым бантам на хвасце,
Толькі без мяне задно
Не хадзіце вы ў кіно.

Францішак КАБРЫНЬЧУК

Калі б так...

Калі б асенняю парою
падуць у хмары нейкім мехам,
тады нам сонца залатое
свяціла б зноўку на ўчеху.

Злавіць каб у мяшок вятрыска,
імглу густую сцерпі нечым,
неба блакіт пачаў бы бліскаць
у люстрах водаў азёр, речак.

Каб дрэў убор жоўта-чырвоны
памаляваць нам удалося
на колер веснавы зялёны —
тады б зусім прапала восень.

З польскай мовы пераклаў
Віктар ШВЕД

мне на злосць у варону ператварыўся,
каб птушку не лавіць!

Засталася ў прынцэсы адна толькі
сяброўка — Паслушка.

Толькі з ёю гуляла цяпер прынцэса,
прымушала рабіць ўсё, што ёй са-
мой хацелася. І Паслушка слухалася.

Аднойчы, гуляючы, зайшлі яны
далёка ў цёмны лес. Заблудзіліся
і дойга блукалі па тым лесе, пакуль
на дарогу выбраліся. А да палаца
яшчэ далёка.

— Я стамілася, нясі мяне, — за-
гадала прынцэса Паслушцы.

Паслушка — на тое яна і паслуш-
ка — прысела на кукішкі, спіну
принцэсе падставіла. Залезла тая ёй
на гергі, і Паслушка панесла.

Нясе, нясе, а сама потам ablіва-
еца, ногі згінаюцца ад знямогі —
цяжкай прынцэсе. А тая сядзіць ды
яшчэ падганяе:

— Што ты так марудна паўзеш,
гэтак мы і да ночы дадому не вер-
немся!

— Адпачну крышку, — просіць
яна прынцэсу. — Цяжкая ты.

— Хлусіш, хлусіш, зусім я не ця-
жкая! Мае слугі кажуць мне, што я лё-
генька, як матылек!

Зноў ідзе Паслушка, нясе прынцэ-
су, а ўжо вочы свету белага не бачаць,
у грудзях дыхання не хапае, спіна,
здаецца, вось-вось пераломіца.

Яна + Ён = ...

(частка IV)

Памятаеце — Марта дала згоду на сустречу з Адамам, малодшым братам свайго каханага Марціна.

Марта пасля ўрокаў падалася ў кавярню „Верас”. За адным столікам чакаў яе Адам з чырвонай ружай. Хлопец сарваўся з крэсла і ўручыў кветку. Гэта было для Марты нечаканаесцю. Адам паспрабаваў пачалаваць дзяўчыну, але яна адварнулася. Запытаўся, ці яна хоча чымсьці пачаставацца. Марце есці яшчэ як хандася, бо правароніла абед у школе, але папрасіла заказаць толькі каву і пернік.

Адам прызнаўся, што Марта яму вельмі падабаецца і папрасіў, каб стала яна яго сяброўкай. У гэтых момант Марце заняло дых — не толькі ад пачутага. У дзвярах кавярні стаяў Марцін. Дзяўчына адчула, як млеюць у яе ногі і кружыща галава.

Марцін здзіўіўся, убачыўши іх разам. Да таго тая ружа...

— І што цікавага моладзь сёння нам скажа? — пачаў першы размову.

Адам глянуў на Марту, яна — на яго, абое пачырванелі.

— Адам прасіў у мяне прабачэння за той жарт, калі, быццам бы, ты... праз яго пасрэдніцтва... запраўся... тады мяне дадому...

Марцін засміяўся:

— Разумею. А ці не варта было б туго ружу ўручыць у іншым месцы, браток? Зноў раскідаешся кішэннымі грашакамі, што табе мама дала?.. А я ехаў пад тваю, Марта, школу, ды забег паесці, бо не паспею дома паабедаць. Ага, Адась, званіла твая дзяўчына, прасіла перадаць, што да цябе сёння загляне, ты забыўся пра тыя касеты, ці што?

— Гэта ніякая не мая дзяўчына, — яшчэ больш пачырванеў Адам. — Яна — стараста нашага класа, разам з ёю рыхтую калядную праграму.

— Ну, яна ж так прадставілася... Не ведаю, якія там у вас адносіны і што вы робіце разам у школе, шалапуты, — ускудлачыў братаву чупрыну Марцін.

Адам пасядзеў з імі яшчэ хвіліну, скончыў абед ды пайшоў. А Марцін запытаўся, аб чым размаўлялі яны,

— Хутчэй, хутчэй — падганяе Такхачу.

Напружылася Паслушка, каб скрай ісці, і не здолела, упала, павалілася. І прынцэса павалілася, сукенку ў пыл запэцкала, моцна раззлавалася.

— Ах ты, хітрая лісіца! Гэта ты знарок павалілася, каб мяне не несці! — закрычала яна.

І толькі сказала прынцэса — хітрая лісіца — як Паслушка — р-раз — і ў лісіцу ператварылася. Вільнула пушыстым рудым хвастом і ў лес пабегла.

Засталася прынцэса адна, сама, сваімі нагамі пайшла дадому.

А назаўтра ўсталала, паснедала і зноў гуляць сабралася, ды тут агледзелася, што няма ёй з кім гуляць.

Села Такхачу на залатую лавач-

пакуль ён прыйшоў. Марта паўтарыла ўжо пачутае.

— А ты ідзеш дадому, ці кагосьці яшчэ чакаеш? — пачікаўся Марцін.

— Не, я толькі пернік даем, і дахаты буду збірацца.

Тут раптам ззаду да яе падышоў нейкі хлопец, закрыў ёй далонямі вочы і жартам запытаўся:

— Адгадай, хто я? Не пазнаеш майго цудоўнага голасу? Гэта ж я, табою смяртэльна каханы, мужчына твойго жыцця!!

А гэта ж быў іх класны жартай-нік, Ёзік, званы Мікітам! Ён за Мартай увесь час ходзіць, просіць дамоўіца на сустречу, але ўсе дзяўчатаў лічаць яго за блазна, і яна, баючыся, што здолыны да дурных жартаў і выпендрошу хлопец раптам „выкіне коніка” на вуліцы ці на якім мера-прыемстве, нават і не думае з ім сустракацца на іншым грунце, як толькі ў школе. Мікіта нахабна падсеўся да Марціна і Марты.

— А-а-а, я тут цябе знайшоў, золатца! З гэтym дзядзькам. Ну, можа ён нам дазволіць спакойна паразамаўляць!

Марцін паглядзеў на Мікіту, ацяняючы яго ўсмешлівую, прышчатую пысы (вядома, не зайдёды Clerasil збавіць) і рашуча сказаў:

— Ну, не буду вам перашкаджаць. Хопіць мне перажыванняў за ўвесь дзень. Не ўставай, Марта, не буду цябе чакаць. Да пабачэння!

Марцін пайшоў у гардэроб па куртку. Марта глядзела на Мікіту зрокам, які, калі б мог, забіў бы яго на месцы.

(працяг будзе)

Анія П.

Дэкламаторка з Аўгустава.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

ку калі палаца, сядзіць, нагамі матляе. А хоць лавачка і залатая, калі сядзіш ты на ёй адна, ўсё роўна табе весела не будзе. І хоць ты самая важнейшая прынцэса, калі ў цябе няма сяброў, жыць табе будзе вельмі сумна.

Пайшла прынцэса да жабінай сажалкі, пачала гукаць:

— Малашка, Малашка, вярніся, я больш не буду абзывацца!

Але Малашкі нідзе не было.

Пайшла прынцэса на зялёнае поле, пачала клікаць Смелячку:

— Смелячок, Смелячок, дзе ты?

Але і Смелячок не адзываўся.

Пакіравала прынцэса да зялёна-га лесу, загукала:

— Паслушка, Паслушка!

Але Паслушкі і след прастыў.

Так і засталася прынцэса адна.

Лідзія АРАБЕЙ

Разумею „ідыётаў”

Калі раней у тэлебачанні бачыў я ідыётаў, якія ў час канцэрту ўлюблёна гурту вішчаць і крычаць, замест слухаць песень, думаў пра мноства дрэнных рэчаў (такіх дрэнных, што не асмельваюся пра іх нават пісаць). Аднак цяпер крышку іх разумею. А ўсё пачалося ад леташняй „Бардаўскай восені”...

Дагэтуль беларускі рок уяўлялі мене толькі „Брага” і „Кардон”. І нічога больш. Калі пасля нудных (прынамсі для мяне) канцэртаў бардаў канферансе абвясціў, што на сцэну ўвойдзе гурт „Н.Р.М.”, я думаў, што будзе гэта наступны ўспіллючы людзей выкананіца. Аднак не. Канцэрт сапраўды мяне захапіў. Я быў так задаволены, што з канцэрта не запамятаў нічога (нават назвы гурту).

Пасля „Бардаўскай восені” вырашыў я, што па меры магчымасці, здабуду як найбольш касет „Н.Р.М.”. Удалося! З гэтай пары не слухаў я нічога больш апрача „Партызанскай”, „Песні падземных жыхароў” і іншых. З прычын ад мяне незалежных, не паехаў я на „Басовішча” (быў тады ў лагеры ў Старыне). У Гарадку была аднак мая сяброўка з Варшавы.

— Boski Leon, — сказала яна пра вакаліста.

— Nie Leon, толькі Лявон! — паправіў я.

Я быў крышку здзіўлены. Падумаў, як гэта магчыма, што яна, асаба, якая раней не ведала зусім нічога пра беларускі рок, была на канцэрце „Мроі”, а я, іх вялікі фанат, не меў такой нагоды. Выявілася, што неабавязковая быць беларусам, каб падабалася табе музыка гэтага рок-гурту. Пасля „Басовішча” я быў незадаволены. Мог пабачыць „Н.Р.М.”, але гэтага не зрабіў. Аднак, аказалася, што лёс мне прыхільны. Быў пачатак жніўні. Ідуць з сябрамі па горадзе, я ўбачыў плакат, які абвяшчаў „Спасаўскія запусты”. „Ну, так, наступнае мерапрыемства для бабуль, — падумаў я, чытаючы пра выкананіца, — ніхто не падумает

пра моладзь”. Аднак, што гэта? У канцы ліста прачытаў такое, чаго не спадзяваўся: „Н.Р.М.” — Мінск. Маёй радасці не дасца апісаны. Гэты адзіны, найлепшы ў свеце гурт будзе ў Бельску! Надышоў доўгачаканы дзень — 8 жніўня. Я на вяселлі. Але калі сёмы гадзіны выходжу. У белай кашулі, пад гальштукам. У туфлях іду на канцэрт рок-гурту! Праз натоўп людзей бачу сцэну, на якую выходзяць нейкія людзі. Пазнаю ў іх членаў „Н.М.Р.”. Выконваюць першую песню (непаўторнае „Лалалала”). Не змагу апісаны маё захапленне. Але, што гэта? Большасць людзей пачынае выходзіць. Як гэта магчыма?! На сцэне выступае гурт намно-га лепшы ад усіх, якія сёння выступалі, а яны выходзяць! У гэту хвіліну я саромеўся за свой горад. Аднак злосць хутка мінула і ўся мая ўвага засяродзілася на сцэне. Я не мог спакойна сядзець на лаўцы. Стукаў рукамі ў калені, співаў (пасля сябар сказаў мене, што я выглядаў як апошні дурань). Наканец не вытрымаў. Узяў прыклад з групкі маладых людзей і пабег пад сцэну. Апошнюю песню я пратанцаў. На вяселле вярнуўся падбадзёраны. Не прыйшло мне тады ў галаву, што ў час гэтага канцэрта быў я падобны да гэтых „ідыётаў”, якіх бачыў у тэлебачанні. Маё захапленне было глабальнае! Пад упэльвам гэтага канцэрта я зрабіў сабе кашульку з трыва літарамі, якія так многа для мяне значаць. Цяпер гэты ж т-шырт — гэта найважнейшая частка майго гардэроба.

Хаця амаль усе гаварылі, што ў гэтym годзе „Н.Р.М.” не прыедзе на „Бардаўскую восень”, я ў гэта не паверыў. Меў надзею да канца. Аднак, калі канферансе развітаўся з гледачамі, я гэта зразумеў і толькі дзякуючы непаўторнаму выступленню Віктара Шалкевіча мне не стала сумна. Гледзячы на ўсё гэта, цяпер я не смяюся з людзей, якія на канцэртах добра гуляюць, таму, што я — адзін з іх.

Міхась СЦЕПАНЮК

Польска-беларуская крыжаванка № 47

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

Nafta	▼	Dąb	▼	Baba	▼	Lis	Jęk	▼	Ar
Rocznik	►	▼				▼	Kat		▼
Zab	►					Torebka	►		
Żaba									
	►							Ar	►

Адказ на крыжаванку № 43: Золак, нага, апарат, града. Гонар, лапта, загад, кара, плата.

Узнагароды, аўтаручкі, выйграли: Наталля Гайко, Ева Казлоўская, Марта Федарук, Аляксандра Дораш, Анна Таранта з Бельска-Падляшскага, Юліта Гацута з Трынавы, Моніка Ранамюк з Кнaryd, Івона Трафімюк са Старога Беразова, Кася Сапежынскага з Зубча.

Сустрэліся паразмаўляць

Жаночы хор ГДК у скансене.

— Гэта было спатканне з беларускай спадчынай, бо многія, якія чулі пра скансэн, ніколі яго не бачылі; было гэта таксама спатканне з беларускай культурай, бо быў хор Гайнайскага дома культуры і беларусы сустрэліся з беларусамі, размаўлялі аб нашым мінультым і сённяшнім, — кажа гайнайскі публіцыст і пісьменнік Міхась Андрасюк.

17 кастрычніка г.г. у белавежскім скансене спаткаліся гайнайскія настаўнікі беларускай мовы, дырэкторы некаторых школ, радныя ад Беларускага народна-выбарчага камітэта, члены хору ГДК, працаўнікі беларускага музея і прыхільнікі беларускіх спраў, якія дапамагалі ў час апошніх самаўрадавых выбараў. Арганізатарам выезду ў Белавежу была Гарадская ўправа БГКТ у Гайнайцы. З помнікамі старажытнасці знаёміў старшыня Клуба радных БНВК у Гайнайцы і адзін з галоўных арганізатораў скансэна Міхал Байко. Паказаў ён пабудованую ў мінульым годзе капліцу, некалькі старых хатаў, два ветракі, клуню, свіронак, лазню і штодзённыя прылады працы, неабходныя ў вясковым жыцці. Пасля ўсе спаткаліся ля вогнішча і размаўлялі, размаўлялі.

— Гэты выезд у Белавежу быў завяршэннем культурна-асветнай дзейнасці Гайнайскага аддзела БГКТ у гэтым го-

дзе, — сказаў ягоны старшыня Міхал Голуб. — Большасць наших мерапрыемстваў праводзіцца ўжо пастаянна. Ад двух гадоў для дзяцей і моладзі арганізум у белліці Гарадскі агляд праваслаўных калядак, лаўрэаты якога выступаюць пасля на дабрачынным канцэрце ў Гайнайскім доме культуры. Для дзяцей, якія вучачца беларускай мове ладзім разам з настаўнікамі беларускай мовы ёлку ў беларускім музее. Пастаянным стаў таксама беларускі фест, арганізаваны ў квартале Мазуры з нагоды святкавання ў Крыніцы. Сёлета ў жніўні наладзілі мы таксама беларускі фест, у гарадскім амфітэатры. Разам з Праваслаўным брацтвам, што дзейнічае пры саборы Святой Троіцы, арганізавалі дапамогу для жыхароў Беларусі, якія пацярпелі ад паводкі. Свята Усіх Святых Зямлі Беларускай адзначылі мы малебнам беларускім працадобным. Карыстаючыся нагодай, хацеў бы я падзякаўці для найважнейшых суарганізатораў наших мерапрыемстваў, якім былі праваслаўныя прыходы, праваслаўныя брацтвы, белліці, ГДК і беларускі музей, а таксама для шматлікіх спонсараў, бо без іх падтрымкі цяжка было бы наладзіць такое мерапрыемства.

Аляксей МАРОЗ

Вучэнні ў Дубічах

Такога мерапрыемства не памятаюць найстарэйшыя скайты Бельшчыны. У дніх 22-24 кастрычніка 1999 г. у Дубічах-Царкоўных адбыўся XIII злёт дружын Бельскага гуфца Саюза польскіх гарцераў. Амаль трыста скайтаў з інструктарамі з'явіліся ў новым школьнім будынку, каб правесці вучэнні падлозунгам „Сцежкамі здароўя“. Камендантам вучэння быў праваднік а. Марк Якімук (вікарны Дубіцкага прыхода), а яго намеснікам — падгарцмістр Пётр Фарманоўскі (настаўнік гісторыі з Орлі). У мерапрыемстве ўдзельнічалі таксама камендант Бельскага гуфца гарцмістр Станіслав Кажанеўскі і намеснік каменданта Падляшскай харугвы гарцмістр Тэрса Зажэцка.

Першыя групы гарцераў сталі прыбываць у Дубічы ў пятніцу перад абедам. Скайты размясціліся ў класах і на калідоры на другім паверсе школы. Вячэрняя лінейка адбылася ў Гмінным асяродку культуры. На другі дзень, у суботу, праводзілася акцыя „Здаровы свет — здаровы чалавек“. У яе ходзе гарцеры прыбіralі наваколле Дубіч. Пасля абеду адбыўся патрульны бег у пятнаццаці группах. Аднак не ўсе ўдзельнікі мерапрыемства здолелі прабегчы 13 кіла-

метраў і выканаць усе заданні. Каі пачало змяркацца, частка груп была націравана на карацейшы маршрут. Напрыклад, дружына Пшэмыслава Залеўскага з Бельска-Падляшскага, якая выйшла запозна, пераадолела толькі палову маршруту. Анэта Галімская з Дубіч у групе „Стакротак“ прабегла амаль увесі маршрут, хаця дзіму ѿ моцныя венцы і на адкрытым полі было холадна. А Моніка Богунь, таксама з Дубіч, у групе „Сарэнак“ прабегла цэлы маршрут і здабыла ўсе пункты, хаця двойчы блудзіла і зрабіла дадатковыя паўтара кіламетра. Падчас бегу гарцёры выконвалі розныя заданні, між іншым, рабілі муштру, гімнастыку, тлумачылі слова „здароўе“ на розныя мовы, шыфравалі Брайлеўскім пісьмом, рашалі крыжаванкі. Канчаткова перамагла група „Вавёрак“.

У нядзелю адбылося набажэнства ў мясцовай царкве. Пасля частка гарцераў прыбрала па сабе школу і наваколле. Злёт закончыўся лінейкай і раздачай узнагарод. Камендант вучэння а. Марк Якімук за выдатную арганізацію злёту будзе павышаны да звання падгарцмістра.

Славамір КУЛІК

Сеймавая камісія на Варміі і Мазурах

22 кастрычніка маршалак Вармінска-Мазурска га ваяводства Анджэй Рынскі на новаствораную пасаду упайнаважанага па справах нацыянальных меншасцей у ваяводстве прызначыў Марка Віктара Лейка.

Марэк Віктар Лейк сваю грамадскую дзейнасць распачаў у Таварыстве сяброў Шчытна, пасля ангажаваўся ў працу Хрысціянскага грамадскага таварыства, рэдагаваў квартальник „Studia i Doktrynu Ekumeniczne“. На схіле ПНР быў паслом у Сейм, пасля арганізаваў Саюз хрысціянскай моладзі YMCA Polska, прадаўжаў журналістскую дзейнасць.

— Такі ўпайнаважаны, — сказаў Анджэй Рынскі, — нам патрэбны. Нацыянальныя меншасці састаўляюць важкі адсотак нашых жыхароў. Каі стварыць адпаведныя магчымасці, то прадстаўнікі нацыянальных меншасцей могуць значна паўплываць на развіціе рэгіёна.

26 кастрычніка прыбыла ў наша ваяводства сеймавая Камісія па справах нацыянальных і этнічных меншасцей; у складзе Камісіі быў Сяргей Плева. Наведала яна комплекс школ з украінскай мовай навучання ў Гурове-Ілавецкім. Марэк Віктар Лейк пазнаёміў члену Камісіі са значэннем нацыянальных меншасцей у грамадскім, гаспадарчым і культурным жыцці Варміі і Мазураў, а пасля паслы знаёміліся з працаю комплексу школ. Далей Камісія пераехала ў Альштынак, дзе сустрэлася з прадстаўнікамі нямецкай меншасці, наведала Станцыю Іаанітаў і Пачатковую школу н-р 1, дзе ёсць нямецкія класы.

27 кастрычніка Камісія наведала комплекс школ з украінскай мовай навучання ў Барташыцах, побывала ў прыходзе Візантыйска-ўкраінскага касцёла, познаёмілася з працаю культурнага цэнтра нямецкай меншасці. Двухдзённую пабыўку ў ваяводстве Камісія закончыла пасяджэннем у Ваяводскай управе, прысвечаным абл меркаванню палітыкі дзяржаўных і альштынскіх самаўрадавых улад адносна нацыянальных меншасцей. На пасяджэнні прысутнічалі прадстаўнікі ўсіх нацыянальных меншасцей, пражываючых у Вармінска-Мазурскім ваяводстве. Маршалак ваяводства задэкларараваў 150 тысяч злотых у ваяводскім бюджэ

це на 2000 год на патрэбы культурнай дзейнасці нацыянальных меншасцей.

Сеймавая камісія нацыянальных меншасцей выступіць да прэм'ер-міністра Рэчы Паспалітай з прапановай установіць урадавага каардынатора палітыкі ў адносінах да нацыянальных меншасцей. Зверненца таксама да ўрада, каб той прызначыў большую грашовую дапамогу тым самаўрадам, пад якіх крыламі знаходзяцца нацыянальныя меншасці. У адносінах да Альштынскага ваяводства быў б гэта сродкі на завяршэнне будовы комплексу школ з украінскай мовай навучання ў Гурове-Ілавецкім, разбудову такога ж комплексу ў Барташыцах і запуск па меншай меры па адным класе з нямецкай мовай навучання ў тых паветах, дзе ёсць такія магчымасці і патрэбы.

Пасол Міраслаў Чэх заклікаў дзяржаўныя і самаўрадавы ўлады, каб падчас працы над стратэгіяй развіція рэгіёна ўлічваць яго нацыянальную спецыфіку і карыстацца прызначанымі на гэтых сродкамі з фондаў Еўрасаюза.

Пасол Ежи Штэліга сказаў, што за палітыку ў адносінах да нацыянальных меншасцей павінна адказваць дзяржава; самаўрады маюць многа іншых проблемаў. Турбота пра мільён грамадзян Польшчы іншай нацыянальнасці павінна абавязацца на Рэчы Паспалітай, на яе вярохўных уладах. Маєм прыклады, што некаторыя дзяржаўныя ўраднікі безадказна адносяцца да нацыянальных меншасцей. Каі ваявода на пасяджэнні Камісіі абяцае, што ў Ольштыне пайстапане Цэнтр нацыянальных меншасцей і будзе дзейнічаць у прыстайных умовах, то тое абавязацца павінна быць выканана; такое абяцанне Камісія атрымала ў 1995 годзе, а бачылі, у якіх умовах функцыяніруюць меншасці. Таму патрэбны ўпайнаважаны ўрада па спраўах меншасцей, які б каардынаваў усе іншыя тытулы, якія іх кранаюць.

Тамара Болдак-Яноўска сказала, што вельмі непрыемна ўражваюць лозунгі на альштынскіх мурас: „Polska dla Polaków“, „Żydzi do getta“, „Precz z Roskimi“. Дагэтуль нікто гэтага не замаліваў і нікто не праследуе іх аўтараў.

А мы плануем заснаваць у Ольштыне беларускі хор пад кіраўніцтвам прафесійнага певца тут дачкі Сяргея Лукашука.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

Узнікаюць „Wieści Podlaskie“

Яшчэ да ўтварэння паветаў на Гайнайшчыне некалькі асоб прымервалася да заснавання павятавай газеты. З тагім намерам насыліся Тэрэса Валкавицкая з Гайнайкі, якая пад шыльдай Гайнайскага згуртавання праца даўшы публікацію штомесячніку „Gościniec“ (газета правалілася, а яе рэдактарка пераехала ў Варшаву), затым Лех Навацкі з Белавежы, які выпускае „Czas Białowieży“ (газета ад паловы ліпеня г.г. не выходзіць, але мае зноў паявіцца ў снежні г.г.), ну і Геронім Ваўжыньскі з Беласток. Да ролі павятавай газеты прымервалася і „Gazeta Hajnowska“, дык хіба ёй ужо гэтага адхадзелася.

Усё-такі намер удалося ажыццяўіць Героніму Ваўжыньскаму, які ў верасні

выпусціў сігнальны (нулявы) нумар штогоденіка „Wieści Podlaskie“. Ён разлічвае на шчыльнае супрацоўніцтва з будучымі чытачамі. Газета, як вынікае з пэрадавога артыкула, перш за ўсё, будзе распаўсюджвацца (бясплатна!) у Гайнайцы, у меншай ступені ў гмінах павета.

Я, асабіста, даволі скептычна гляжу на далейшы лёс „Wieści Podlaskich“. Іх галоўны рэдактар, бадай, не мае вялікага вопыту ў выдаванні прэсы, калі абапірае жыццё сваёй газеты на супрацоўніцтве з чытачамі. А наогул цяжка трывалы руку на пульсе тэрыторыі, не жывучы на ёй пастаянна. Усё ж ад сябе жадаю спадару Ваўжыньскому поспехаў. Павет павінен мець сваю газету!

Пётр БАЙКО

Фотавыставка С. Куліка

У Педагагічнай бібліятэцы ў Доме настаўніка ў Гайнайцы адкрылі фотавыставу ніўскага карэспандэнта Славаміра Куліка — „Вакол мяне“. На 24 каліровых здымках аўтар паказвае, між іншым, прыгожыя падляшскія краявіды (ваколіцы Козлікаў над ракою Нарвай),

цэрквы ў Плесках і Шчытнах-Дзенцялові, драўляныя рэзбленыя крыжы, ветракі каля вёскі Чыжыкі, пушчанскія прыгажуны дубы-волаты, колішні памешчыцкі дом у Ядлоўцы каля Старыні.

Экспазіцыю можна глядзець у гадзінах працы бібліятэкі.

(гай)

Па слядах мінулага

Высокое-Мазавецкае

Высокое — сярэднявечнае пасяленне ў Драгічынскай зямлі над ракой Брок, распаложанае на Бельскім узвышшы. Прыналежала яно Свенцку — раннесярэднявечнаму гораду, узникаму ў Х—ХІІІ стагоддзях. У палове ХІІІ ст. праз Гарадок на Нурцы — Свенцк — Візну пралягаў шлях з Русі ў Яцвягію, а ў самім горадзе Свенцку дзейнічала мытная камора, цераз якую перапраўлялі збожжа ў склады ў Візне. Сюю рускія князі вадзілі сваіх ваяроў на Яцвягію. На гэтым памежжы сутыкнулася рускае і мазавецкае асадніцтва, аб чым сведчаць археалагічныя помнікі славянскага паходжання. Літоўскія і крыжацкія нашэсці спынілі асадніцтва на гэтай тэрыторыі і давялі да заняпаду тамашніх гарадоў.

Упадак Візны пасадзейнічаў узникенню гаспадарчага цэнтра ў Ломжы, а Свенцка — у Замбраве. Гэта красамоўныя доказы заняпаду і адступлення мазавецкага асадніцтва з паўночнага ўсходу. Войскі мазавецкіх князёў у XIV ст. на паўночна-ўсходній тэрыторыі ў парыўнанні з літоўскім і крыжацкім сіламі аказаліся слабымі.

У 1416 г. Падляшша было ўключана ў састав Вялікага княства Літоўскага. Старыя пасяленні папоўніліся тады новымі асаднікамі з Русі і Мазоўшы. У 1469 г. Казімір Ягелончык заснаваў пасёлак, які першапачатковая атрымаў назыву Воля. Быў ён каралеўскай уласнасцю і датрываў да 1492 г., калі атрымаў гарадское права. Аднак дакументы не захаваліся і аб гарадскім статусе пасялення сведчаць ускосныя крыніцы. Пазнейшая прывілея на магдэбургскае права сцвярджае, што не задоўга да 1492 г. кароль Казімір Ягелончык установіў горад Высокое „na czynszu i innych płatach“. У „Літоўскай метрыцы“, спісанай у 1597 г., згадваецца „привилей Мястечку Высокому в Дрогицком Повете“, дадзены гораду пасля 1503 г.

Князь Аляксандр Ягелончык актам, дадзеным у Брэсце 11 верасня 1494 г., акрэсліў граніцы мазавецкага горада і на пасаду войта назначыў Яна Гінчу

з Вяжучы. Горад пажыццёва арандвалі чарговыя драгічынскія старасты. Паводле прафесара Ежы Віснеўскага, „najdalej wysunięta wyspa ruska Wielkiego Księstwa Litewskiego na zachodzie była mała włośc Wysokie Mazowieckie z cerkwią miejską, podlegającą namiestnikowi Drohiciego z wsiami Osipy, Pożogi, Bryki, które zresztą wcześniejsie spolszczyły“.

У 1496 г. Аляксандр Ягелончык заснаваў парафіяльны касцёл у гонар Нараджэння ПДМ і даў плябану 2 валокі грунту. У той жа час рускія праваслаўныя пасяленцы будавалі цэрквы, засноўвалі свае прыходы, захоўвалі мову і ўсходні абраад. На пераломе XV і XVI стагоддзяў праваслаўныя прыходы існавалі ў Гадышеве, Высокім-Мазавецкім, Чыжэве, Тыкоціне. Шмат было праваслаўных прыходаў у Драгічынскай і Бельскай землях.

Дакладную дату ўзнікнення царквы ў Высокім-Мазавецкім установіць нельга. Паводле дакумента „Fundusz Naujasiejszego Króla IMci Zygmunta Augusta pod dato Roku 1553 aktykomowany w Grodzie Brańskim w Roku 1716“, праваслаўны свяшчэннік меў 3 валокі грунту ў Высокім і Брыках, пацверджаны па просьбе „rora“ царквы св. св. Кузьму і Дзям'яну. Прывілея святару сведчыць пра мнагалікасць прыхаджан і ў горадзе, і ў навакольных вёсках. Першапачаткова пасяленне развівалася на паўночным баку ракі Брок, а пасля атрымання магдэбургскага права ў 1503 г. горад перасяліўся на левы бок, разбудоўваючыся ў паўднёвым напрамку. Цэнтральным пунктам горада былі рынак, царква і могільнік, распаложаны на захад ад рынку.

Шведскія вайны, паходы войскаў, хваробы, голад сталі прычынай затармажэння развіцця горада. Апрача матэрыяльных страт рэзка скараціўся лік жыхароў. Калі ў 1580 г. Высокое налічвала 860 чалавек, то ў 1662 г. было іх толькі 560 асоб. У „Супрасльскім памянніку“ пад 1688 г. адзначана, што духоўны з сям'ёю з Высокага прасіў аб запісе на малітву: „Помяни Господи иерэя Илариона (...) из места Высокого Мазовецкого“.

Загадка белавежскай іконы

— Ці табе нешта вядома наконт Белавежскай цудатворнай іконы Божай Маці? — спытаў мяне нечакана ўлетку г.г. навуковы супрацоўнік Беларускага нацыянальнага парку „Белавежская пушча“ Мікола Чаркас.

Я ад здзіўлення аж прынямеў.

— А ці наогул такая ікона існуе? — адказваўся я з недаверам у голасе. — Я, пішучы манографічны нарыс аб белавежскай царкве і прыходзе, нідзе не сутыкнуўся нават з найдрабнейшай весткай аб такой іконе.

Мікола Чаркас растлумачыў мне, што на след гэтай іконы, пра якую — як аказваецца — ніхто дагэтуль не чуў, натрапілі беларускія вучоныя, якія распрацоўваюць спісак культурных каштоўнасцей звязаных з раёнам Белавеж-

скай пушчы. Зараз імі вядуцца пошуки ў архівах і музеях Беларусі, Расіі, Польшчы і Нямеччыны. Правяраюцца таксама маскоўскі Кремль, славутая калекцыя „Золата расійскіх цароў“, не абмінаюцца і прыватныя зборы. Рэзультаты пошуку дазволіць цікавыя, а нярэдка нават здзіўляюць.

Да гэтых апошніх менавіта належыць Белавежская цудатворная ікона Божай Маці. Апошнія месца яе знаходжання — Украіна. Тут след абрываецца. Як ікона трапіла на Украіну і якія здарэнні з ёю звязаны — гэта пытанні, на якія зараз стараюцца адказаць беларускія даследчыкі.

А можа нешта ў гэтай справе ведаюць нашы чытачы?

Пётр Байко

Пакрова ў альштынскай царкве

17 кастрычніка ў альштынскай царкве Пакрова Прасвятой Багародзіцы сабраліся многія вернікі, каб сустрэць праваслаўнага ардынарыя Войска Польскага ўладыку Мірану і епіскапа Беластоцкага і Гданьскага ўладыку Іаакава. Удзельнікі набажэнства малілі-

Андрэй Гаўрылюк

У вопісе ад 1844 г. знаходзіцца інфармацыя, што ў канцы XVII і на пачатку XVIII стагоддзяў у Высокім былі два рынкі — гандлёвы і царкоўны. Гэты апошні, небрукаваны, меў студню, якой карысталіся жыхары. У Дзяржаўным архіве ў Любліне захоўваецца „wizyta generalna“ царквы ад 1728 г., у якой чытаецца: „Cerkiew pod Tytułem Świętych Cudotwórców Kosmosa i Damiana Colationis IMci Króla (...) drewniana zbyt stara, kamiennym parkanem ogrodzona (...) dach gatowy przeciekaiący, mieyscami poprawiony. Kupała bez krzyża. Na babińcu Dzwonnica pod daszkiem. Okien w cerkwi cztery a w ołtarzu dwie w ołów robione (...) obrazów Namiestnych cztery, zacnych Między Kolumny pod złoto staroswieckie Carskie Drzwi Snicersko rzucone (...). I tem obraz Nayswiatowej Panny do processyi przybrany z Skrzyniami“. Не былі тады яшчэ поўнасцю сцёрты сляды праваслаўя, паколькі пры пераліку абразоў значыцца: „a Moskiewskich trzy. Służebnik znaydujący się dyzunitski pierotrzebny w Interdykt podaje się“.

Аснашчэнне царквы было вельмі сціплае і прымаліся меры па прыдбанні начыння і ўпрыгожанні храма. Дастатковым быў царкоўны зямельны фонд, пацверджаны ў 1553 г.: „Gruntu Włokę iedną we trzy Pola idącą. Siedlisko Plac przy Cerkwie od praesens Pusty. Drugie Siedlisko albo plac, gdzie gumno stoi, Fulwark nazwany. Item za tymże Gumnen Siedlisko obszerne wzduł na stai, a wszerz idzie do Goscinka. Item Siedlisko w Długiej Ulicy Zagonow Szesc y (...) Morg za kościołem Zagonow Osiemnascie, a wzduł stai dwoie. Morg zniety bez ieden o miedze na Dyaka nadany. Te Grunta y Placy (...) sie dostatecznie w Inwentarzach Miejskich co Roczych (...). Nad te pomienione Grunta ieszcze włokę Gruntu w Brykach we trzy także Pola idącą cum attinentys“. У канцы „wizyty“ тадышні інспектар

загадаў: „Ieden ale cięski defekt Cerkwie wysockie wile zgrzybiały, ktemu cum festinatione zabiegać (...) Dobrodzieje w Parochian Swoich (...). Skołę z nalezytym Praeceptorem przy Cerkwie ustalować. Dzieci małych do Nauk Ruskich animować y pilnie applikować omnimo obowiązuiemy“.

Прыход састаўлялі горад Высокое і вёска Брыкі. У выніку дзеянісці Касцёла ішла паскораная паланізацыя і акаталічванне ўніяцкага насельніцтва. Аднак у 1789 г. вернікі здолелі ў Высокім, па вуліцы Доўгай, узвесці мураваную царкву, абычай сведчыць надпіс, высечаны на камені, умураваным у цокаль прэсбітэрыя. Быў гэта познабарочын храм, пабудаваны на плане восьмівугольніка на колішнім цвінтавым.

Прэсбітэрый звенчаны быў восьміпалосым купалам, пакрытым бляхай.

Пасля Тыльзіцкага міру створана было Варшаўскае герцагства, якога граніца раздзяляла горад на дзве часткі: левабярэжная была ўключана ў Беластоцкую вобласць і адышла да Расіі, правабярэжная засталася ў герцагстве. У 1815 г. уніяла аўтаномнае Каралеўства Польскае і Высокое-Мазавецкае апынулася ў саставе Тыкоцінскага павета Ломжынскай вобласці. На тэрыторыі Каралеўства Польскага існавала адна ўніяцкая епархія — Холмская. Прадугледжвалася далучыць царкву ў Тыкоціне да царквы ў Высокім-Мазавецкім, аднак планы не ажыццяўліліся, паколькі „żadnego parafianina nie ma, prócz kilka do roku przechodniów, a w mieście stołecznym Tykocinie iednak że się do roku znaydzie przechodniów kilkunastu i z żadnej strony z Rusią graniczącą. Koncentrować cerkwie Tykocińskie do cerkwi Wysoko-Mazowieckiej, a osobliwie bez zgloszenia do Jaśnie Oświeconych Xiażat Potockich — nie wypada“.

(заканчэнне будзе)

(arc)

Царква ў Нараўцы

Краевугольны камень пад пабудову царквы ў мястэчку Нараўцы ўрачыста ўмуравалі 27 мая 1865 года. Інцыятарам яе пабудовы быў настаяцель прыхода ў Старым Ляўкове а. Бенядыкт Тэлякоўскі. Храм св. Аляксандра Неўскага (цяпер св. Мікалая) будавалі за кошт парафіян ды пры фінансавай дапамозе ўрада Расіі, які прызначыў 10 тысяч рублёў. Галоўным майстром будовы быў Новікаў. Цэглу прывезлі з прадпрыемства ў Белавежы і з цагельні, якая працавала каля Нараўкі. Крыжы на купале храма заказалі аж у Санкт-Пецярбургу. Царкву пасвяцілі ў 1867 годзе.

Вялікі ўплыў на лёс праваслаўных жыхароў Нараўкі мела I сусветная вайна. У 1914 годзе пачалася мабілізацыя ў рускую армію. Па меры таго, як набліжаўся фронт, нарасталі страхи перад немцамі. У жніўні 1915 года ўлады Расіі загадалі эвакуацію адукаціяў. Масцовая духавенства заклікала вернікаў пакідаць гаспадаркі і ехаць у глыб Расіі. Бежанцы спа-

Царква ў Нараўцы.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

чатку падаліся ў Пружаны. Цяпер аб бежанстве сведчац толькі памятныя крыжы вакол царквы, пастаўленыя вярнуўшыміся з Расіі нараўчанскімі парафіянамі.

(гай)

У Паўлах бяруць замаразкі

Амаль трыццаць гадоў таму „Ніва” пісала пра жыццё ў Паўлах. Пра членаў Саюза вясковай моладзі, „якія не любяць сядзець бясчынна. Любяць рабіць тое, што прыносіць карысць сабе і людзям”.

У клубе дыскутуем пры жыццё-быццे і глобальнія справы еўропейскай і міравой палітыкі. Сяргей Сідарчук, Аляксей Паўлючук і Вітаўт Галубоўскі.

„Найбольш аднак любяць самадзеяццаць”. Моладзь належала да драматычнага гуртка «Альбатрос», апрацоўвала „розныя п'есы, а таксама вывучала розныя песні. Гурток славіўся не толькі ў сваёй вёсцы, але і ў суседніх”.

Сёння будуць успамінаць сваю былу „съветнасць”, уздыхнуць над не забытнай Валій Мароз. А я еду паглядзець Паўлы на зазімку, абяцаў мне іх паказаць Вітаўт Галубоўскі, мой аднакурснік, філолаг, які застаўся на гаспадарцы — бо ж трэба было каму пакінуць яе, калі ўсе браты і сёстры ягоныя, паканчаўшы вышэйшую школы, разляцеліся па свете. Нічога, што пісаў працу па мовазнаўстве ў прафесара Міхала Кандрацюка. Мусіць цяпер разбірацца ў пладазмене і ў механічных трактарных вантрабах. Абяцаў раней пагаварыць з „цікавымі людзьмі”, дамовіць нас на сустрэчу. Ну і, вядома, паказаць усе паўлаўскія „дастарымечательнасці”.

Якраз пасля „адпушту”, нядзелька. Шкада, кажуць, што не ўчора прыехала, было б што здымам. Вядома, можна было б і ў морду дастаць, але які ж матэрыял быў бы! — Віцька мае добры журнالісткіню! Ён і пытанні ўмее задаваць. На жаль, не ўсе хочуць ці могуць адказваць, хоць ужо раней дамовіліся...

Прывітанне ў вёсцы маю тыповае. Пад склапам, хоць нядзеля, то адчыненым, стаяць маладзёны. Убачыўшы кабету, мяне, значыць, што выкацілася з аўтобуса, віднную, выказываюць захапленне, што паявілася ў вёсцы жан-

чына. Значыць, прытомныя яшчэ. Маю жаноцкасць зневажае аднак тое, што, пасля выразу зацікаўлення мною, хлопцы, з фізіялагічнага піўнога прымусу, адмочваюцца на магазінную сценку. Але што там „склеп”! Ёсьць ў Паўлах сапраўдны бар, з зусім еўропейскім інтэр’ерам; тут аж гудзе ад музыкоў, і нават ёсьць жанчына (апроч прыгожае барменкі), рудая незнамка, якой хochaцца танцаваць з усімі. Гадоў ёй за сорак, нябрыдкая, але добра выпіўши, вешаецца на маладзейшых наведвальніках. Адкуль узялася ў вёсцы, невядома, але любіць рускія песні. І ніяк не магу паразмаўляць з дзядзькам Сяргеем Сідарчуком, які і пра палітыку, і пра санацыю, і пра парады для ўлады цікава выказываецца. Падсядае да нас Аляксей Паўлючук, „адзін каваль на Зблудаўскую гміну”. Але піва тут добрае.

„Я нэ могу говорыці”. Так заяўляе бабулька Анісія Галубоўская. А абяцала расказаць пра бежанства. Кажа, нэграмотна яна, і ўсё забыла. Але ж Віцьку абяцала была... „Не гаварыце, бо яшчэ бяды набярэцеся!” — асцерагае энергічная бабуліна дачка. Усё ж, пакуль сабака, што прыехаў з гасцімі, разбіраецца з гускай на падворку, мы ладуемся ў бабулін пакойчык. Не, не дасць рады бабулька ніяк нічога ўспомніць. Дзіцём паехала ў Ракітнікі. Над Донам былі. Кажа, усе старыя ў Паўлах ужо паўміралі, каб расказаць пра той адлеглы час. Угнявілі мы ейную апякунку, яшчэ больш напалохала старушку, што гаворачы штосьці бяды набярэцца, і той ад ляку аж дух

заняло. Хоць Віцька знаёмы хлопец, ды ўсё ж тут розныя ходзяць, чорт ча-го пытаюцца...

Марыя Іванюк, што жыве ў хатцы з токам замест падлогі, але ў тульней і нагрэтай, таксама не вельмі ахвотна адчыніла дзвёры. Віцька крыху яе ба-яўся, бо з ёю, здаецца, „на пяньку мае”.

— А чаго я баюся? Я адно ад п'яніц замыкаюся. Розныя ходзяць, зараз прычэпяцца невядома чаго!

Бабуля прысела басанож на ложку, якога жалезныя булаватыя ножкі ўмуроўваны ў ток. Паабсядалі яе дагледжаныя коцкі, услухаюцца, што тут гаворымя, глядзяць на рот гаспадыні, як слова вымаўляе. Ой, як цяжка ёй жывецца, незамужній сіраціне. Старэнкай.

— Чаго забудзеш, але перажыцца не забудзешся. *Пока руки зложыши, нэ забудэш.*

У Расюю выязджалі, было ёй паўгода. З бацькамі ехала яна, брат, сястра. Вядома, яна не памятае. Везлі кароў, каня. У Гродне ўсё папрадавалі, і рушылі ў Расюю.

— Вярнуліся праз няцэльныя трэх гады. А тут ўсё спаленае было. Адно з-за рэчкі Кірылка не выязджаў. І Хведаровічы. Наш дзедка таксама застаўся, памёр, пакуль мы прыехалі. Пачалі будавацца, сцяну да сцяны прыстаўлялі. Будаваліся, як людзі. *Горысе* прадавалі шпіхер, то Васіль, дзядзька, купіў. Казаў: і ты, Ондрэй, купі, будзеш меці выгоду. А за што купіш? Пайшлі мы жыць у шпіхер Кнаразоў, пакуль тыя не вярнуліся. Перайшлі жыць у шпіхер Касіянавых. Там была плітка, можна было зварыць, не трэба было поцемку сядзець... Жылі там, пакуль гэту хачэнку не збудавалі. Як будавалі? Купілі шпіхеры, лонгікі ўжо паўстаўлялі, бо, вітэ, не відно было. У Пухлоў купілі борові, рэзалі на столках пілкою, як то калісі мода была. Хлеў яшчэ стаіць: поўклунёк, сцяна да сцяны, у клуні то толькі адна старана...

Потым выбраліся *Горысе* на калёні. Хто „на вынос”, таму давалі ў два разы зямлі. Добра, што тады Марыя не выбралася. Што мела за жыццё Танька на той калёні — без пронду (Танька папрадавала ўсё ўжо, жыве цяпер у Рыбалах, *панея*). Як жа цяпер там пражыла б! „Там ні кусціка, нігдэ нічога, выдма!”

Прыйшлося памерці Марысінаму татаві, людзі памаглі труну зрабіць, пахаваць. Адна цяпер жыве.

— Такое вось жыццё дажываеш. І дажываів невядома да чаго.

Пляменнік прыядзігае да яе, сястрын сын. *Наш* — так кажа пра яго цётка. Але і ён мае сваё жыццё, нялёгкае, таксама ўжо пенсіянер. „Кажуць, як бацькам, так і дзесяцям, як дзесяцям, так

Коцкі ўслухаюцца ў слова добраі гаспадыні.

і ўнукам” — заломвае рукі бабуля. Гэтыя рукі, самы хворыя, умеюць лячыць. „Рускія” прыядзіжаюць, працујуць пры рамонтах у вёсцы, малююць, латаюць дахі. Адзін такі хворы быў, што нагу мелі ўжо адымам, бо гарэла, гніла. Баба Марыя трынаццаць раз замаўляла рожу, парэзала лыняны абрус, пазычала лён ад суседзяў, свечку паліла. Наказала, каб нагі ў ваду не садзі і купнага адзення на нагу не клаў. Бо трэба шматку льняную, даматканую. А ён паехаў у Кіеў, палез у ванну, надзеў касцюм, бо ж свята было, то зноў расхварэўся. Абяцаў, што за ратунак паможа разам з сынамі ды работнікамі комін паладзіць сваёй дабрачынцы. І нічога! Рабілі ў Васіля дах, і ён таксама прасіў, каб работнікі аддзячылі старой за ратунак. А яны: „Прыедзем, прыедзем”. Так і зваліўся быў з самое стражі аж ў піўніцу няждзянік. Добра, што не забіўся. Але дымнік і далей непаладжаны...

— Віцька, дзіцятка, ратуй, пасобі мне апал здабыць. Бо бярэмі засталося, каб прапаліць. Я крыху лесу маю, *Наш* з сынам ламачча прыгатуюць, каб толькі хто драўніну прывёз...

Вядома, як не памагчы адзінокай добрай кабеце... Яна шкадуе вось гэтых коцкіяў нават, купляе ім малако. Хто жывым закапае або ўтопіць, а ёй шкада. І дзяцей у яе няма сваіх, хто яе самую пашкадуе...

А Віцька мама, як і іншыя матулі файных хлопцаў, што пары не маюць і па вёсках жывуць як набяжыць, уз-дыхаюць. От, каб няньчыць каго бы было, каб зноў ажылі Паўлы, каб узляцелі новыя „альбатросы”...

Міра Лукша
Фота аўтара

— Пасля ліквідаціі філіяла самаходнага эпо (установа такая дзейнічае яшчэ ў Беластоку) гаражы, якія находзяцца побач нас, пустуюць. Дзяржаруна чыгунка магла б нам перадаць іх у такія самыя спосаб, як шпальрапрапітачны завод жылыя карпусы. Была б у гэтым двухбаковая карысць — мы мелі б свае гаражы і адміністрацыйнае памяшканне, а чыгуначная служба не мусіла б плаціць гміне падатак за памяшканне.

Магчымае і іншае вырашэнне праblems, — працягвае мой суразмоўца. — У Ставішчах знаходзяцца будынкі былога сельскагаспадарчага гуртка. Яны з'яўляюцца ўласнасцю гміны. У наступным годзе збіраемся іх добраўпаратдаўцаў. Магчыма туды і пераселімся.

Уладзімір Сідарук

Новая ўстанова... і першыя проблемы

Некалькі гадоў таму Чаромхаўскі шпальрапрапітачны завод перадаў гміне чатыры жылыя корпусы з 68 сем'ямі. З таго часу гміна стала налічваць кватарантам арэндную плату, займацца ремонтамі памяшканняў.

Для невялікай колькасці адміністрацыйных працаўнікоў гміны спраўляўца з новымі абавязкамі было не пад сілу, таму ўзнікла прапанова арганізацца Прадпрыемства жыллёва-камунальнай гаспадаркі.

Такая ўстанова пачала дзейнічаць у Чаромсе з 1 чэрвеня г.г.

— Прадпрыемства наша налічвае 11

працаўнікоў, — гаворыць кіраунік Анатоль Анішчук. — У сферы нашай дзейнісці апынулася ачышчальня сцёкаў, водаправод, інтэрвенцыйныя работы і жылыя карпусы. Пасля новага года прымем на свой улік заводскую ачышчальную сцёкаў.

— Чым цяпер займаецца?

— Асноўная справа — добраўпаратдаванне службовага памяшкання, — гаворыць мой суразмоўца. — Для нас не знайшлося месца ў адрамантаваным будынку гміны. Мы пасяліліся ў старэнкім драўляным бараку, які патрабуе ремонту. Зараз рыхтуем сацыяльнае па-

мяшканне для рабочых. Трэба ж стварыць адпаведныя ўмовы для спажывання абedu ды знайсці нейкі куточак для адпачынку ў вольны ад працы час.

— Якія ў вас праblems?

— Брак гаража для трактара і эксплататара, якіх нядаўна купілі мы ад чыгункі. Пакуль што карыстаецца зычлівасцю даўнейшага ўладальніка. Трэба спадзявацца і самага дрэннага. Беластокі чыгуначныя начальнікі могуць патрабаваць ад нас платы за арэнду гаража. Калі прад'явіць звычайнія стаўкі, усё будзе адобрана праўленнем гміны. Аднак магчымы і іншы сцэнарый: стаўкі будуть надта высокімі (прыклад арэнды мясцовага дома культуры „Калеяж”) і тады машыны вымушаны будзіць трывама пад адкрытым небам.

— Як думаеце вырашыць справу?

Адказ рэпліканту

У 39 нумары „Нівы” г.г. быў надрукаваны мой артыкул пад загалоўкам „А было гэта...”, у якім я апісаў уваход Чырвонай Арміі ў верасні 1939 г. на ўсходнія землі тадышній Польшчы, падкрэсліў некаторыя добрыя вынікі гэтых здарэнняў (напрыклад, доступ беларускім дзесяцям і моладзі да ўсіх школ), як і негатыўныя вынікі (самаўпраўства каральных органаў). Нечакана артыкул мой спаткаўся з вострай і прымітывай рэплікай з боку Міхася Купцэля, змешчанай у 42 нумары „Нівы” пад загалоўкам „Агістарычныя вывады”, у якой аўтар рэплікі называе мяне „панам” і адначасова абвінавачвае ў прыязніцаў да Чырвонай Арміі, якіх, як усім вядома, паны ніколі не жывілі і не жывяць. З заўкідаў М. Купцэля відаць, што ён ніякіх сур'ёзных навуковых і гістарычных ведаў не мае, а сляпая нянявісць да Чырвонай Арміі перашкаджае яму аб'ектуўна ацэньваць гістарычныя падзеі і рабіць правільныя вывады. Нават нямецкі генерал Г. Гудэрэян у кніжцы „Вынікі другой сусветнай вайны” вельмі высока ацаніў Чырвоную Армію. Таму не некампетэнтнаму рэпліканту ацэньваць падзеі верасня 1939 г. і не маладым гісторыкам з Беларускага гістарычнага таварыства, якія не бачылі сваімі вачымі падзеі 1939 года. Я быў удзельнікам апошняй вайны, прымаў удзел у баях, працаваў у штабах, супстракаўся з высокімі военачальнікамі, быў сведкам многіх гістарычных падзеяў, валодаў некалькімі мовамі, маю немалую бібліятэку і доступ да прац не толькі польскіх і беларускіх гісторыкаў, закончыў ваеннае вучылішча, таму не патрабую, каб хто-небудзь, жыццёвё менш вопытны, мяне кантраляваў.

Гаворачы аб ваенных падзеях, прыгадаю, што напісаў пра кампанію 1939 г. польскі ваенны гісторык, палкоўнік, а затым генерал Ежи Кірхмайер, які не толькі не быў камуністам, але быў нават рэпрэсіраваны ў часы На-

роднай Польшчы. Ён напісаў: „Супроць сябе сталі дзве арміі: армія нямецкая, добра ўзброеная, больш шматлікая, магутная захопніцкім духам і апіраючаяся на найлепшую прамысловасць у Еўропе і армія польская, магчыма і поўная жаданнем абараніць сваю краіну, але менш шматлікая, горш ўзброеная, апіраючаяся на слабыя прамысловыя патэнцыі, распаложана небяспечна блізка нямецкай граніцы — прадстаўляла сабою толькі кучу людзей, коней і вазоў. Не цяжка было прадбачыць, які будзе вынік сутыкнення гэтых дзвюх армій”. У выніку такай тэхнічнай адсталасці нямецкая авіяцыя рабіла што толькі хацела. Чырвона Армія, перайшоўшы 17 верасня граніцу, пасоўвалася ўперад без перашкод, без падтрымкі авіяцыі і артылерыі, амаль без выстралаў і да паражэння польскай арміі не прычынілася, таму што зрабілі ўжо гэта немцы. Вядома, што факт заняцця Чырвонай Арміяй часткі тэрыторыі папаўшай у бяду Польшчы, меў вялікае палітычнае і ваеннае значэнне, але заходнія саюзнікі палякаў, а таксама Ліга Нацый, ніяк не адзягавалі. Неабходна ведаць, што палітыка ўрадаў даваенай Польшчы адносна ўсходніх нацыянальных і рэлігійных меншасцей не спрыяла ўмацаванню польскай дзяржавы. Е. Кірхмайер на гэту тэму напісаў наступнае: „Jakie korzyści czerpał białoruski chłop z faktu, że stał się obywatelem polskim? Pod każdym wzgledem był on obywatelem drugiej kategorii. Właściciele ziemi -scy narodowości polskiej... objęli na nowo swoje dobra. Pojawili się polscy osadnicy, Polak był starostą, wójtrem i gdzie się dało, sołtysem. Był również nauczycielem i oficerem, sędzią i policjantem. Produkty przemysłowe były niedostępne wskutek wygórowanych cen”. Як відаць, захапленне Міхася Купцэля даваеннымі санацыйнымі парадкамі не аснованае на глыбокіх навуковых ведах.

Мікалай КАПЧУК

ВЕР – НЕ ВЕР

Дарагі Астроне! Калі чытаю тваю рубрыку, бачу, што ты мне ўжо не адказваеш на мае сны. Аднак ізноў тое, што мне прыснілася, я запісаў ад рукі, каб не забыцца. Каб быў ты адказаў на мае ранейшыя сны, тады я мог бы скажаць, што ты ўмееш сны адгадваць, ды вось і я ведаў бы, што ў мім жыцці здаўніца. А так вось памерла мая цётка, жонка была нагу зламала і ляжала ў бальніцы, а ніхто мяне пра гэтыя здаўніне не папярэдзіў. А цяпер вось сніца, што голас з неба гаворыць мне: „Андрэй, пры выкананні гэтай справы ты будзеш мець шмат цяжкасцей. Але будзь моцны ў сваёй веры, а тады пе-раможаш ворагаў. Слухай уважліва і добра запамятай, што я табе скажу. Людзі добрыя стануць яшчэ лепшымі і будуть прасіць Бога, каб дараўваў ім грахі ўчыненія і тыя, якія яшчэ будуть учынены. Гэтыя слова праз тваё пасрэдніцтва кірую да ўсіх людзей. Ты ба-чыў нядайна цуда, вялікае цуда: сонца.

Усе яго бачылі: веруючыя і няверуючыя, земляробы, жыхары вёскі і гарадоў, вучоныя і журналісты. Напішы ім ад майго імя, што прыйдзе вялікая кара на людскасць, калі не сёння і не заўтра, дык у другой палове наступнага стагоддзя. Людскасць не ідзе па дарозе, вызначанай Богам. Няма нідзе парадку. Нават людзей на кіруючых пасадах Бог пакарае вельмі сурова. Будзе яшчэ горш, як у часы патопу. Загінуль малыя і слабыя, але таксама вялікія і магутныя”. На гэтым я прачнушыся і хуценька ўсё запісаў. Астроне, што гэта абазначае?

АНДРЭЙ

Андрэй! Перш за ўсё гэта абазначае, што ты начытаўся адпаведнай літаратуры. І мушу прызнацца, што я ўзлаваўся на цябе. Навошта ты пішаши мне, скромнаму старому чалавеку, што размаўляеш непасрэдна з Богам?! Калі Бог дае табе парады проста з неба, дык, думаю, Астрон тут ні пры чым. Адна спра-ва — даваць парады наконт сноў, іншая — забаўляцца ў прарока.

АСТРОН

Неабходна прыщапляць сабак

Кастрычнік — лістапад — традыцыйныя месяцы, калі праводзіцца акцыя прыщаплення сабак супраць шаленства. Арганізуецца яе ветэрынары з дапамогай солтысаў. У Арлянскай гміне да 2 лістапада прыщапленых было 488 сабак.

Найбольш марудна прыщэпка праводзілася ў самой Орлі. Нягледзячы на добрую інфармацыю (аб'явы былі расклейены ў малачарні, млыне і на аўтобусным прыпынку), не ўсе ўладальнікі сабак прывялі сваіх чатырохногіх любімцаў у ветэрынарную лячбінцу. Нават солтыс не хацеў саставіць спіска жыхароў, якія тримаюць сабак, каб не папасці ў канфлікт з тымі, якія не жадаюць прыщэпак. Яны думаюць, што калі сабаку тримаюць на прывязі, тады ён шаленствам не зараніца. А гэта не так.

Больш пасляхова прыщапленне праводзілася па вёсках. Там некаторыя гаспадары тримаюць па некалькі сабак для абароны ад зладзеяў. Раней у Спічках быў два сабакі (людзі жартавалі, што ў іх троі сабакі: адзін вартуе вёску з аднаго боку, другі — з другога, а сярэдзіну — солтыс), а цяпер там больш за дваццаць. Аднак у пароўненні з мінулым годам было менш жадаючых прыщапіць сабак, хоць сёлета цана адной прыщэпкі была ніжэйшая — 10

Прыщэпление ў вёсцы Кашалі Арлянскай гміны.

12 зл. (у мінульым годзе — 12-15 зл.). Проблемай становіцца ватагі бяздомных сабак. У Шчытках загрызлі яны некалькі кур'яў і пакусалі коз у трох гаспадароў.

Лекар ветэрынары Юзэф Бжана мяркуе, што слянне павінны быць свядомыя небяспекі і авалязкова прыщапіць сваіх сабак. Шаленства — смяротная хвароба!

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

ваць два кускі хлеба, а бесправоўнаму адбіраць апошні?

Вось прыклад. Чыгуначныя кацельні ў Чаромсе пераняла прыватная суполка. Прыватны прадпрымальнік прыняў на работу пенсіянеру, а старая апальшчыкі вымушаны былі адысці. Нядайна сродкі масавай інфармацыі загаварылі, што быццам бы Міністэрства працы рыхтуе закон, які пасля новага года абліжыне такое працаўладкаванне. Намякаў пра гэта міністр фінансаў у тэлеперадачы „Linia specjalna” 26 кастрычніка г.г., які выказаўся за тое, каб даць шанц на працу маладым.

Такая аргументацыя пэўна адбрыцца бесправоўнімі, бо адчыніць для іх вароты і даламожа знайсці работу на і так складаным рынку працы.

Уладзімір СІДАРУК

Сіеражыцца зладзеяў!

Зноў па вёсках усходнія Беласточчыны сталі ездзіць зладзея-цыганы. Адбываецца гэта так, што на машыне прыязджаюць троі цыганкі і цыган. Машыну яны спыняюць перад вёскай, у мала заўажным месцы. Мужчына застаецца ў аўтамабілі, а жанчыны з невялікімі клункамі ідуць у вёску прадаваць свой тавар. У нашых вёсках пражываюць пе-раважна пенсіянеры. Зайшоўшы ў хату, адна цыганка паказвае тавар, другая

яго расхвальвае, а трэцяя намагаецца незадважна ўвайсці ў пакой, усё перавярнуць ды забраць грошы і больш каштоўныя предметы. Грошы старэйшыя людзі найчасцей тримаюць у шафах, паміж пасцельнай бляцінай і ў кішэннях святочнай вопраткі. У нашай ваколіцы такія крадзяжы здарыліся ўжо не раз, таму варта быць асцярожным і перад тым, як незмаёмцаў упусціць у хату, трэба добра падумаць.

(мл.)

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.

Старшы: Яўген Мірановіч.

Адрес рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2,

ул. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.
Teksty przesypane redakcji do druku pocztą elektroniczną powinny być dołączone do listów w postaci plików typu .RTF (Rich Text Format). Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwroca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata:

- Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2000 r. uplywa 5 grudnia 1999 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
- Cena prenumeraty na IV kwartał 1999 r. wynosi 19,50 zł.
- Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 39,45; pocztą lotniczą Europa — 48,05; Ameryka Płn., Pld., Środk., 207917-2700-1-65.

Afryka, Azja, Australia — 65,05. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł. Wpłaty przyjmują Rada Programowa Tygodnika „Niva”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bialystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Галерэя „Ніўкі”

«Еўрасаюз, як ты мне мілъ...»

Фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА Ⓛ і Міхала МІНЦЭВІЧА Ⓜ

Фрашкі пра наших

Доля Антолі

Піша вечны твор Антоля.
Ходзіць гола сядом поль.
У хмараах дыму паліць страсці.
Што напіша, рвеца на сцеж.
Варагоў усіх паганых
панавешвала на рамы,
а сяброў сваіх сардэчных
на распалку бярэ ў печку.
Што там робіць недабітак,
увесь з нерваў уласных звіты?!
Пэўна, меціць у бляску славы
сам пагрэцца для забавы?
Дурань, нуль, тупіца, злыдзень!
Хай з парнасу преч ён сыдзе!
„Адкліка ўсе падзякі!“
Кожны з вас ёсьць хрен аднакі!“

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. жудасны сон, 7. аўтар „Дэкамерона”, 8. стаўца Вялікабрытаніі, 9. малое карыта, 10. журба, маркота, 14. мастацкі стыль 18-га стагоддзя, 18. старонка кнігі, 19. асноўная састаўная частка чыгуна і сталі, 20. жывёльны воск, 21. чорнае гаручое.

Вертыкальна: 1. прыгарад Александрыі, калі якога адмірал Нельсан разбіў у 1798 годзе французскі флот, 2. не-дакурак, 3. франтонік двухскатнага даху, 4. Якуб, беларускі паэт і пісьменнік (1882—1956), 5. правы прыток Амазон-

кі, 6. трапічная расліна з буйным лісцем, 11. ружакветная расліна, добры лек ад прастуды, 12. падземны праезд, 13. дзяржава, тэрыторыя, 15. Жоржы, бразільскі пісьменнік, аўтар „Какавы”, 16. апошняя ў грэчаскім алфавіце, 17. правы прыток Дзвіны. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з літары з пазначаных курсівам палёў. Сядом чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 41 нумара

Гарызантальна: кабура, даярка, гусляр, Алст, ДРЭС, Альдэбаран, Каін, капа, ракіта, навіна, разбор.

Вертыкальна: капрал, рагу, даяр, Картэс, служэбнікі, Сталін, дранка, камуна, падбор, рана, тара.

Рашэнне: **Рамуальд Падбярэскі.**

Папраўка. У папярэднія крыжаванцы чацвёрка курсівам (4) павінна быць адзін разрад улева. Перапрашаем.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Лукаш Пацэвіч** з Беластока.

Якое золата, такія барды*

... to, co można było zobaczyć i usłyszeć, było najczęściej żenujące. Szkoda, że organizatorzy nie zadali sobie najmniejszego trudu w celu penetracji muzycznego środowiska tak w Republice Białorus, jak i na Białostocczyźnie**.

Пятніца, вечар, Бельскі дом культуры. Бардаўская восень. Прывітанні гасцей, усіх прысутных, пералік спонсараў і ўзнагарод. Сярод іх беларускі Оскар (і Фрыдэрык заадно) — „Залаты Вацька”. Першы выканануцца на сцэне ўяўляеца з „Вацькам” у руках.

Наступны — Алег Кабзар — пачынае новым блюзам. Потым: вядомы з мінулага года лірычны „Вечэр”, песня без загалоўка, „Пошасныя” на слова Анатоля Сыса ўціскаюць у фатэль. Згадваеща „Дом для пісіхічна і нервова хворых” Качмарскага. Апошняя песня „Паэты паміраюць тады...” на слова Надзеі Артымовіч — бомба!

Конкурс працягваеца: Алена Мароз, Сяржук Храмаў, „Гоман” з Гайнайкі, перапынак, Сяргей Кулягін, „Знічка” з Гайнайкі. Пасля конкурсу: Алеся Камоцкі і канец.

Субота. Вердыкт журы.

Grand prix: Сяргей Кулягін. За песню пра найлепшага лекара. Гімн вядомай у беларускім асяроддзі Беластока амбулаторыі Барбары П.

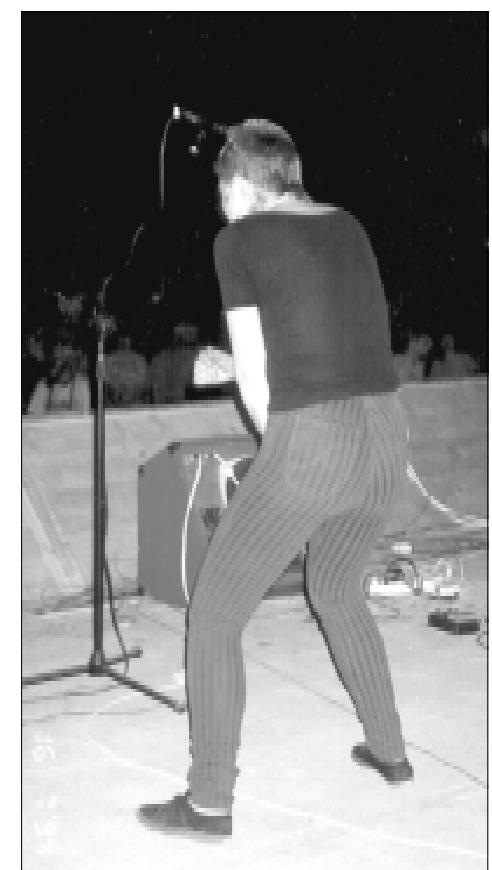
Узнагарода Бельскага аддзела БГКТ: Алена Мароз. За тое, што жанчына, што спява па-беларуску і можна задрамаць пры яе песнях, бо не крычыць.

Узнагарода бельскай „тройкі”: „Гоман”. За тыпічны вучням Беласточчыны націск, які „мільгáціў” па вушах са сцэны.

„Залаты Вацька” Ю. Асеніка, Л. Тарасевіча, Ю. Хмялеўскага (алфавітны парадак): Сяржук Храмаў. За тое, што хоць маёр-міліцыянер, крыху ведае беларускую мову.

Прапаную ў наступным годзе запрашыць на „Бардаўскую восень” усіх, хто хоць раз бачыў гітару (можа быць у тэлебачанні) і чую беларускую мову (можа быць па Радыё Беласток).

А сёлета на іншага „Залатага ...” заслужыла шаноўнае журы „фестывалю” у складзе: Кася Камоцка, Ежы Завіша, Багдан Сіманенка.

Канцэрт Касі Камоцкай на сёлетній „Бардаўской восені” ў Бельску (так як NRM на „Басовічы” ў Гарадку — вікладка кастрычніцкага „Czasopisu”).

Nie ma tylko tego, co powinno wisieć w powietrzu, co się od razu wyczewia i co powoduje, że ludzie dobrze się czują, że się do siebie uśmiechają, że gra muzyka. Nie ma klimatu. Tego, co lubią baterie na następny rok. Co daje kora, radość, siłę. Ale tego nie można się chyba nauczyć. A już na pewno nie można tego kupić**.

Аліна ВАЎРАНЮК
Фота аўтара

* Bard (англ. bard), спявак — казачнік у старажытных кельцкіх плямёнаў; у сярэднявеччы (галоўным чынам у Ірландыі, Уэльсе, Шатландыі) — прафесійны паэт-спявак, вандроўны ці прыдворны. (...) У наш час бардам называюць аўтара і выканануцу аўтарскай песні. Беларуская энцыклапедыя, Мінск 1996, т. 2, с. 306.

** Jerzy Osieznik, Nie wiadomo co, „Czasopis”, 10/99.

У В'етнамскую вайну невядомы дэзерцір. Калі стаў вядомым лідэрам, наставіў вушки на гул вякоў. Тады і адчуў у сабе ваярскі сверб.

— Жыве Амерыка! — гукнуў кантынентальна і ўзяў пад кантроль (інтарэсы ЗША) ўсю блакітную планету. Карабічы цвёрдахрыбетнага славянскага неслуха, раструшчыў бомбамі безабаронную Югаславію і адказнасць за ўчыненнае варварства ўсклаў на Мілошавіча. Мала таго, пачын свой узвёў у новую ваеннную дактрыну. Паводле гэтай дактрыны агрэсары пераўтвараюцца ў герайчных міратворцаў, а пераможаныя ў ваенных злачынцаў. Унёс карэктуру і ў тэрмін „бамбаванне“. Уважлівы да гульні ў высакародства, ліханосцьную аперацыю абярнуў у аздараўленчую „дастаўку гуманітарных грузаў“. Ідею ў вушки адъёзного стратэга навяелі далёкія званы продкаў: дужы гняце слабейшага. Пярэчыць недапушчальна. Як ляпнула амерыканская „Свабода” „хто спачувае сербам, той здраднік цывілізацыі“.

Прышаломлены (спачуваю сербам), я жахнүўся: і цывілізацыю клінтанаўвалі!

О час, о норавы! Па іроніі гістарычнага лёсу на балю пераможцаў найгорача віншаваў ліхатворнага натаносца наш прагрэсіўны, не спешчаны ваярскай славай націк, Санюта Квас.

Няўжо віруем у джунглю? Сідар МАКАЦЁР

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Сустракаюцца два сябры:

— Учора меў я чорны дзень, — кажа адзін, — вяртаўся я вечарам ад сябра і надта голасна спяваў. Акурат праязджаў міма паліцэйскі самаход і прыбраў мяне ў выцвярэнік.

— Ты то маеш шчасце! Мяне адразу завезлі да жонкі.

Сустракаюцца два сябры:

— Здароў! Чуў я, што ты ажаніўся...

— Так; надае міне абеды ў бары, сцірка кашуляў, цыраванне шкарпэта...

— Бач ты! А я па тых самых прычынах развёўся.